Poštnina plačana v gotovini.
Leto LXXIV., št. 290 Ljubljana, sreda 17. decembra 1941-XX Cena 40 cent.

SLOVENSKI NAROD

UREDNIŠTVO IN UPRAVA: LJUBLJANA, PUCCINIJEVA ULICA 5. — TELEFON: 31-22, 31-23, 31-24, 31-25 in 31-26. — Izhaja vsak dan opoldne. Mesečna naročnina 6.— L, Za inozemstvo: 15.20 L.

EKSKLJUČNO ZASTOPSTVO za oglase iz Kraljevine Italije in inozemstva ima UNIONE PUBBLICITÀ ITALIANA S. A., MILANO

CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera: UNIONE PUBBLICITÀ ITALIANA S. A., MILANO.

Srditi spopadi pri Gazali

Odpor pri Bardiji — Bombe na Malto — 6 letal sestreljenih

Glavni stan Italijanskih Oboroženih Sil je objavil 16. decembra naslednje vojno poročilo št. 562:

Na bojišču pri Ain el Gazali so bile včeraj dolge in srdite borbe. Proti našim pehotnim postojankam in našim tankom so bili večkrat izvršeni trdovratni in siloviti napadi. Italijanske motorizirane in oklopne divizije so se s podporo velikih nemških edinic borile z izredno odločnostjo in so prizadele sovražniku znatne izgube. Zažganih in uničenih je bilo mnogo oklopnih voz in zajetih mnogo ujetnikov, med njimi neki brigadni poveljnik. Poskusi napadov proti postojanki v Bardiji so bili zavrnjeni.

Nemško letalstvo je včeraj sestrelilo šest sovražnih letal. Dve italijanski letali se nista vrnili.

Na mesto Bengazi je bil izvršen letalski napad, ki je zahteval dve smrtni žrtvi, dočim je bila povzročena škoda neznatna.

Preteklo noč je angleško letalstvo bombardiralo Taranto in pri tem brez večje škode zadelo nekatera poslopja. Med civilnim prebivalstvom ni bilo nobene smrtne žrtve. Protiletalsko topništvo je takoj nastopilo in uničilo tri letala. Bombe, ki so bile odvržene na Augusto in v pokrajini Brindisi, niso povzročile škode.

Naši letalski oddelki so se tudi snoči podali nad letalsko-pomorske cilje na otoku Malti in jih bombardirali.

Uspešen razvoj druge bitke v Marmariki

S fronte v Marlariki, 17. dec. s. V ponedeljek so bili boji izredno srditi. Sovražnik je vrgel nove motorizirane sile proti našim položajem in si je skušal za vsako ceno utreti pot skozi naše vrste. Močne sile oklopnih vozil so s podporo topništva in letalstva pritiskale skoraj ves dan na odseke, ki so jih držale italijanske divizije. Toda sovražnik je bil vsakokrat odbit. Naši vojaki, ki so se borili odločno in prehajale v silne protinapade, so prizadejale angleškim silam hude udarce. 15. december je bil med najslavnejšimi dnevi za hrabre divizije, ki so v Marmariki ponovno dokazali, da so hrabri in vztrajni.

Neka divizija je razpršila večji oklopni oddelek ter uničila več oklopnih vozil ter je ujela precej ljudi. Neka druga divizija je dosegla velike, skoraj legendarne uspehe. Oddelki te divizije so uničili nad 100 mehaniziranih vozil, tankov in oklopnih avtomobilov. Uničili so nadalje baterije in ujeli mnogo ljudi. Neka druga edinica je odbila tri sovražne napade ter je trikrat prešla v protinapade, pri čemer je imel sovražnik več sto mrtvih Zažgani so bili sovražni tanki in ujeta večina njih posadk. Neka divizija je zavrnila vse sovražne napade ter trdno vztrajala na svojih položajih. Vse naše čete so se borile z enako vnemo in hrabrostjo.

Italijansko in nemško letalstvo je še nadalje krepko podpiralo operacije sil na kopnem in je bombardiralo ter razpršilo motorizirane oddelke. Uničilo je več sovražnih topov ter zaustavilo več oskrbovalnih kolon. V letalskih spopadih so nemški lovci sestrelili 6 sovražnih letal.

Velik delež italijanskih podmornic v atlantski bitki

Berlin, 17. dec. s. V pooblaščenih krogih opozarjajo na veliki delež italijanskih podmornic v borbi proti Angliji. Od 10. junija 1940 do konca avgusta 1941 so italijanske podmornice potopile na Atlantiku 62 angleških trgovinskih ladij s skupno 401.440 tonami ter 12 petrolejskih ladij s skupno 89.525 tonami. Italijanske podmornice so potopile tudi eno lahko križarko, 3 rušilce in 4 pomožne križarke. Poudarjajo, da je ta uspeh italijanske vojne mornarice, ki je bil prvič dosežen na Atlantskem oceanu, izredno važen, kajti fašistične pomorske sile so se morale šele privaditi prilikam na tem področju.

Ofenziva proti Honkongu

Topovi in letala rušijo Victorijo — Novo bojišče na Borneu

Kanton, 17. dec. (Domej) Japonska ofenziva proti britanski kronski koloniji Hongkongu se nadaljuje z vso silo. Japonsko topništvo obstreljuje neprestano s svojih postojank v Kauluna preko morske ožine nasproti ležeče mesto Victorijo ter britansko postojanko na hongkonškem otoku. Tudi japonsko letalstvo je neprestano v akciji. V Hongkongu so bili na več točkah opaženi veliki požari, katerih ognjišča so posebno močna tudi v središču mesta Victorije. Bržkone so te požare zanetili Kitajci, ki jih je japonski napad docela demoraliziral.

Tokio, 17. dec. s. Japonski bombniki so v zaporednih valovih včeraj ponovno napadali angleške obrambne položaje v Hongkongu in jih rušili. Japonski opazovalci, ki so sledili akciji japonskih letal iz Kauluna, soglasno popisujejo strašne učinke bomb. Hongkonga ni več spoznati in prebivalstvo, ki ga je hotela angleška oblast raje žrtvovati, kakor da bi ugodila japonskim pozivom k predaji, živi v največjem strahu in paniki.

Na malajski fronti so japonske sile odbile oddelke škotskih čet, ki so prodrli skozi džunglo. Angleško letalstvo zaradi slabega razgleda po džungli ne more posegati v te borbe. Japonske čete so s sodelovanjem siamskih čet prizadejale sovražniku hude izgube.

Rim, 17. dec. s. Angleška poluradna agencija poroča, da so v Londonu uradno objavili, da so Angleži izpraznili polotok Kaulun nasproti Hongkonga.

Churchill braniteljem Hongkonga

Lizbona, 17. dec. s. Iz Londona poročajo, da je poslal Churchill guvernerju in braniteljem Hongkonga naslednjo brzojavko: Vsi dan za dnem, uro za uro mislimo na vašo vztrajno obrambo hongkonške luke in trdnjave. Vi branite zvezno točko med Daljnim vzhodom in Evropo, ki že dolgo časa slovi v zgodovini svetovne civilizacije.

Borbe pri Kedahu

Rim, 17. dec. s. Britanska poročevalska agencija poroča iz Singapura, da Japonci še nadalje vztrajno nadaljujejo svoj pritisk v severozapadnem delu Malajskega polotoka ter da so že vdrli v britanske obrambne črte. Bitke se sedaj razvijajo v južnem Kedahu, čegar meje so približno 150 km oddaljene od Taja. Položaj je po zatrjevanju britanske agencije zelo nejasen. Britanske čete baje vztrajno branijo ozemlje, toda Japonci, ki so bolje opremljeni in ki imajo popolno premoč v zraku, napredujejo.

Japonci na Borneu

Tokio, 17. dec. (Domej). **Japonski glavni stan objavlja, da so se v prvih jutranjih urah japonske oborožene sile izkrcale na britanskem delu otoka Bornea.** Izkrcanje se je izvršilo navzlic silovitemu viharju. Brzina vetra je znašala nad 20 m na sekundo. Izkrcanje je bilo izvršeno kljub sovražni obrambi.

Bombe na filipinska letalska in pomorska oporišča

Šanghaj, 17. dec. d. S pristojnega mesta javljajo, da so japonska letala v torek še pred zoro ponovno startala k napadu na Filipinsko otočje. Japonsko letalstvo je svoje napade v prvi vrsti usmerilo na ameriško pomorsko oporišče pri Olangpoju.

Benetke, 17. dec. s. Ob 13.30 je grof Ciano priredil v čast poglavniku obed, katerega so se udeležile tudi glavne osebnosti mesta. Ob 17.40 je poglavnik odpotoval iz Benetk v Firence. Vodja nove Hrvatske je dospel na kolodvor Santa Lucia z motornim čolnom z grofom Cianom in drugimi predstavniki. Ljudstvo in organizacije GILa so priredile odličnima gostoma živahne manifestacije. Poglavnik je pregledal častno četo mornarice, med tem je godba zaigrala hrvatsko in italijansko himno. Pred odhodom se je dr. Pavelić prisrčno razgovarjal z grofom Cianom. Poglavnik je sprejel tudi grofa Volpija, najvišje predstavnike mesta in šefa hrvatskega letalstva polkovnika Hrena. Ob 17.40 je vlak odpeljal od zvokih godbe, ki je zaigrala himni obeh narodov. S poglavnikom je odpotoval tudi italijanski poslanik v Zagrebu.

Hrvatski tisk o razgovorih

Zagreb, 17. dec. s. Tisk posveča veliko pozornost poglavnikovemu bivanju v Italiji. Listi pišejo o prisrčnem sprejemu Pavelića ter omenjajo razgovore med njim in grofom Cianom. V popolnem sporazumu so bili proučeni vsi problemi, ki zadevajo obe državi. Listi s poudarkom naglašajo hvaležnost Hrvatske, ki jo je dolžna fašistični Italiji.

Novi hrvatski poslanik v Berlinu pri Ribbentropu

Berlin, 17. dec. s. Nemški zunanji minister von Ribbentrop je včeraj sprejel novega opolnomočenega hrvatskega ministra v Berlinu Mila Budaka.

Zasedanje japonskega parlamenta

Mikadova otvoritvena poslanica — Togo proti Rooseveltu in Churchillu

Tokio, 17. dec. s. Vladar je poslal parlamentu naslednjo poslanico: Ob otvoritvi zasedanja parlamenta zahtevam od vsakega člana gornje in spodnje zbornice, da sprejme na znanje našo največjo željo, da bi prispevali za mir na svetu z ustvaritvijo novega reda v vzhodni Aziji. Ker so se Anglija in Zedinjene države skušale temu upreti in se še skušajo upirati, smo bili prisiljeni zgrabiti za orožje v borbi proti njim. Bilo je naravnost veselje za nas, ko smo ugotovili, da se je v tem trenutku zavezništvo s prijateljskimi državami, ki imajo enake ideale, kakor naš imperij, še bolj utrdilo.

Oficirji in vojaki naših oboroženih sil so podali dokaz velikega poguma in zvestobe ter so povsod do skrajne meje izpolnili svojo dolžnost. Nadejamo se, da bodo naši podaniki s trdno vero in v popolni slogi delovali za ojačenje nacionalnega prestiža doma in na tujem, tako da bodo vojni smotri naglo doseženi.

Ministrom je bilo odrejeno, da predlože parlamentu v proučitev načrte zakonov o proračunu in drugih ukrepih, ki so v sedanjem položaju nujno potrebni. Odrejam, da v smislu mojih želja in v popolnem sporazumu opravite svojo dolžnost in podprete delo vlade.

Tokio, 17. dec. (Domej). Na izrednem zasedanju japonskega parlamenta je na prvi seji govoril japonski zunanji minister Togo, ki je med drugim izjavil, da je treba navzlic nasprotj anglo-ameriški propagandi ugotoviti, da je vlada Zedinjenih držav prva izzvala Japonsko s svojim odločilnim in neizprosnim bojevitim stališčem. Vladi Zedinjenih držav in Velike Britanije sta bili tisti, ki sta pohodili gorečo željo Japonske po ohranitvi miru in jo tako prisilili v vojno. Togo je naglasil, da so morale Zedinjene države v teku dolgotrajnih pogajanj popolnoma natančno vedeti, kaj predstavlja skrajno mejo, preko katere Japonska ni mogla iti. Nedvomno so Zedinjene države lahko predvidevale tudi posledice, ki so morale nastati s siljenjem Japonske preko te nedopustne meje. Nato je zunanji minister Togo dejal: »Ko bo prebivalstvo Amerike in Zedinjenih držav postopno zopet doseglo svoje duševno ravnotežje, upam, da bo mirneje presojalo vzroke sedanje vojne, da bo pravičneje presojalo japonsko-ameriška pogajanja, premotrilo zunanjo politiko Roosevelta in Churchilla ter končno razumelo, kje leže vzroki te vojne. Na ta način se bo približalo zaključku, da morata sedanji vladi Zedinjenih držav in britanskega imperija nositi zanjo vso odgovornost.«

Dotaknivši se japonskih odnosov s Sovjetsko zvezo, je zunanji minister Togo izjavil: »Ni nobenih izprememb v stališču cesarske vlade glede na stremljenje po zajamčenju varnosti na severu, ki ne bi bile razčiščene že v teku prejšnjega zasedanja parlamenta. Kar se tiče Sovjetske zveze, je sovjetska vlada že ponovno naglasila svojo namero, držati se nevtralnostnega pakta z Japonsko.«

Drugi dan razgovorov Ciana in Poglavnika

Po mestu — Na obedu pri Cianu — V Firencah

Benetke, 17. dec. s. Drugi dan bivanja hrvatskega poglavnika in grofa Ciana v Benetkah je potekel v zelo prisrčnem vzdušju. Ob 9. je poglavnik z vsem svojim spremstvom krenil iz svojega hotela peš daleč okrog po mestu. Vodja nove Hrvatske se navdušuje za umetnost in spada med občudovalce Benetk in njihove značilne lepote. Krenil je najprej v Rialto, klasično središče mestnega življenja. Z monumentalnega mostu je poglavnik opazoval promet ob dolgem Velikem kanalu in dotok velikih množin zelenjave in rib na rialtsko tržišče. Nato je krenil na Campo S. Luca, v Ascensione in kraljevske vrtove ter v tržni okraj, kjer je dolgo postajal pred obrtniškimi delavnicami. Nato se je vrnil v hotel.

Pozneje je skupaj z grofom Cianom spet krenil na pot in si je ogledal impozantno baročno cerkev Matere božje, sijajno delo arhitekta Longhere, in še frančiškansko baziliko, zgrajeno v lahkem beneškem gotskem slogu. Pri tem je poglavnika in Ciana vodil profesor Pallacchini.

Sovjetske izgube v krajevnih spopadih

Bombe na Sevastopolj, Vorošilovgrad, okrog Volhova in na zaledenelo Ladoško jezero — Pred Aleksandrijo potopljena angleška križarka

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 17. dec. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo včeraj naslednje vojno poročilo:

Pri krajevnih bojih v več odsekih vzhodne fronte je utrpel sovražnik tudi včeraj hude izgube. Bojna letala so bombardirala cilje pri Sevastopolju in na področju pri Vorošilovgradu, močni oddelki bojnih in strmoglavnih letal pa so posegli tudi v boje na kopnem. Na področju pri Volhovu, kakor tudi na ledeni cesti Ladoškega jezera so letala zadela z bombami oskrbovalne kolone ter jim prizadela znatno škodo. Na visokem severu so strmoglavna letala bombardirala železniške cilje na murmanski progi, kakor tudi protiletalske baterije in taborišča sovjetskih čet.

V severni Afriki je prišlo na področju zapadno od Tobruka ponovno do hudih obrambnih bojev. V protinapadu so nemško-italijanske čete razbile močne dele nasprotnika. Pri tem je bilo pripeljanih več sto ujetnikov, med njimi tudi en brigadni general, ter zaplenjenih ali uničenih večje število oklopnih voz in topov. Nemška bojna letala so zažgala pristaniške naprave v pristanišču v Tobruku. Drugi napadi so bili naperjeni na važno železniško končno točko Abu Šaidan v severnem Egiptu.

Podmornica pod vodstvom kapitana poročnika Paulszena je napadla na vzhodnem Sredozemskem morju pred Aleksandrijo angleški oddelek križark in potopila s torpedom križarko, ki se je po silni eksploziji prelomila po sredini in izginila v nekaj minutah pod vodo.

Pri poletih šibkih angleških letalskih sil nad Nemški zaliv in zasedene kraje na zapadu je sovražnik izgubil eno bombno letalo.

Sovjeti na Sviru zadržani

Helsinki, 17. dec. s. Uradno poročilo o vojnih operacijah pravi:

Sovjeti so sprožili izredno silno ofenzivo na Sviru. Ofenziva se razvija zlasti v smeri proti Ostinsku in jo podpirajo tanki in letalstvo. Finci zadržujejo sovražni pritisk in pripravljajo primerne protisunke. Obenem s to ofenzivo so Sovjeti ojačili delovanje topništva na odseku pri Lojdonjepolju, kjer Finci učinkovito odgovarjajo z zapornim ognjem. V vzhodni Kareliji je sovražnik ponovil svoje napade na južnem odseku, a je bil povsod z izgubami odgnan.

Letalske akcije

Berlin, 17. dec. s. Nemško letalstvo je bilo predvčerajšnjim precej aktivno na vsej vzhodni fronti. Močne skupine so napadle razne objekte v Sevastopolju in so bombardirale zlasti neko letališče, ki je bilo hudo razdejano. Na srednjem odseku so nemška letala bombardirala pehotne in konjeniške oddelke ter napravila sovražniku precej hudo škodo. Uničenih je bilo več tankov in motornih vozil. Tudi na severnem odseku je nemško letalstvo kljub slabemu vremenu izvedlo obsežne operacije. Končno je na murmanski železnici z uspehom napadlo vlake in železniške postaje.

Termoelektrična centrala v zapadni Afriki

Vichy, 17. dec. d. Francoski uradni list objavlja odlok, s katerim se ustanavlja organizacija, ki bo v studijske svrhe zgradila termoelektrično centralo na Slonokoščeni obali. V tej centrali se bo izkoriščala toplotna razlika med toplo morsko vodo na površini in hladnimi globočinskimi morskimi tokovi za proizvodnjo električne struje.

Bilanca uspehov ekspedicijskega zbora na vzhodu

V daljavo 1500 km — 15.000 ujetnikov in velik plen

Z vzhodne fronte, 17. dec. s. Italijanski ekspedicijski zbor, ki je poleti pričel s svojimi vojnimi operacijami v Karpatih, je dospel v vzhodno Ukrajino. Vojaki so večinoma peš prehodili razdaljo nad 1500 km. Zmagovito so izvojevali celo vrsto bitk. Posebej je treba opozoriti na borbe pri Petrikovki ob koncu septembra, v katerih je bil angažiran ves ekspedicijski zbor, ter na izvojevanje industrijskega področja okrog Stalina, od koder so oddelki zbora prodrli do Doneške kotline.

O sijajnih uspehih pričajo naslednji zgovorni podatki: 15.000 ujetnikov, velike množine zaplenjenega orožja, streliva in drugih vojnih potrebščin, med njimi 4500 pušk, 350 avtomatskih pušk, 90 težjih in lažjih strojnic, 13 možnarjev, 10 topov, 60 motornih vozil, 500 vozov in vozičkov ter nad 1000 konjev, 37 letal sestreljenih in verjetno sestreljenih še nadaljnjih 18. O hudih spopadih in bleščečih vzgledih junaštva pričajo tudi izgube zbora, ki pa so skromne v primerjavi s sovražnimi izgubami.

Neprestano vojevanje, prestane težave, dovršeni napori in razne druge ovire so bile huda preizkušnja za fizične, moralne in intelektualne sposobnosti za vsakega posameznika v zboru. Pri ogromnem skupnem naporu so bile dejansko dosežene meje vsega, kar ljudje sploh zmorejo.

Vladar med ranjenci z vzhodne fronte

Rim, 17. dec. s. Kralj in Imperator je bil včeraj dopoldne v bolnici Piemotskega princa. Sprejeli so ga predsednik in drugi vodilni zastopniki zavoda. Vladar se je dolgo zadržal med ranjenci, ki so prispeli v bolnico z vzhodne fronte. Zanimal se je za njihove borbe in zdravstveno stanje. Posebej mu je vodilno osobje poročalo o tehnični ureditvi bolnišnice. Predsedniku zavoda je vladar ob zaključku izrazil svojo pohvalo.

Ameriške in angleške izgube na Pacifiku

Tokio, 17. dec. s. Japonski mornariški minister je v svojem govoru v parlamentu podal pregled o izgubah, ki so jih Japonci prizadejali sovražniku: Od ameriških pomorskih sil so bile potopljene tri bojne ladje, ena podmornica, en minonosec in ena velika transportna ladja. Hudo so bile poškodovane štiri bojne ladje, 4 križarke, en rušilec, ena podmornica in ena pomožna ladja. Zaplenjena je bila ena topničarka. Sestreljenih ali uničenih je bilo nad 400 letal. Od angleških pomorskih sil sta bili potopljeni dve bojni ladji, en rušilec, dve topničarki, ena torpedovka in ena pomožna križarka. Sestreljenih pa je bilo 11 letal. Zaplenjeni je bilo nadalje 47 parnikov s skupno 120.000 tonami. Japonske izgube znašajo en minonosec, ki je bil potopljen. Neki drugi minonosec in neka lahka križarka sta bili hudo poškodovani. Letal so Japonci izgubili 43.

Tokio, 17. dec. s. Obe japonski zbornici sta soglasno odobrili izredni vojni proračun v skupnem znesku 2800 milijonov jenov.

Notranjepolitični ukrepi

Tokio, 17. dec. s. Ministrski predsednik Tojo je kot notranji minister govoril na seji odbora za proučitev zakonskega načrta za nadzorstvo javnih zborovanj, govorov in tiska. Izjavil je, da vlada ne bo proglasila obsednega stanja, če se ne bi izkazala res nujna potreba.

Usodna izguba

Lizbona, 17. dec. s. Iz Londona poročajo, da je prvi lord admiralitete v svojem zadnjem govoru po radiu, v katerem je ljudstvo pozval, naj prispeva v vojni sklad kralja Jurija za podpiranje mornarjev in njihovih družin, med drugim izjavil, da pomeni izguba »Prince of Wales« in »Repulsea« enega tistih udarcev, ki jih je treba od časa do časa sprejeti od vojne usode. Ta udarec pa je imel tak učinek, da se bodo napori za ojačenje odločitve še povečali. Vojna mornarica bo pretrpela ta težki trenutek.

Pripravljenost v Kaliforniji

Buenos Aires, 17. dec. s. Izvedelo se je, da je guverner Kalifornije v vsej državi proglasil stanje pripravljenosti zaradi stalnega pojavljanja sovražnih letal v bližiin ameriške zapadne obale.

Avstralija v nevarnosti

Šanghaj, 17. dec. s. Po vesteh iz Camberre je avstralski zunanji minister v parlamentu izjavil, da je sedaj nastala za Avstralijo velika nevarnost. Država rabi sedaj pomoč vseh onih, ki jih je doslej ona sama podpirala.

Letalski promet med Indijo in Ameriko prekinjen

Šanghaj 17. dec. s. Iz New Delhija službeno poročajo da je bila ukinjena letalska prometna zveza med Indijo, Singapurom in Zedinjenimi državami.

Dve angleški pomožni vojni ladji potopljeni

Stockholm, 16. dec. d. Britanska admiraliteta je v posebnem poročilu objavila izgubo dveh pomožnih vojnih ladij, kuterjev »Millford Earl« in »Phineas Beard«.

Rooseveltovi izgovori

Knoxovo pomanjkljivo priznanje izgub na Havajih — Willkiejeva tolažba

Rim, 17. dec. s. Vesti iz Washingtona še dokaj jasno kažejo učinek vojne na javnost in prebivalstvo v Zedinjenih državah. Bliskoviti napad na Pearl Harbour, kjer je bilo koncentriranih kar 60 vojnih ladij, in japonski sunki proti vsem strateškim točkam »severnoameriškega obroča«, so silno presenetili vso javnost. Nastal je val nezadovoljstva in očitkov, naperjenih proti Rooseveltu in posebno proti Knoxu.

Zaradi tega je Roosevelt docela spremenih ton svojih malone dnevnih izjav in govorov ter je kar sam pesimistično obeležil dobljene udarce. Našel je vse polno izgovorov spričo »velikih daljav, razpršenega vojnega brodovja in podatkov o izgubah, ki še niso bili definitivni«. Hkratu pa je sprožil ves židovski mehanizem radijske in novinske propagande, ki bi morala z gesli o »ameriškem patriotizmu« javnost takoj spet pripraviti do sloge.

Kar se tiče Knoxa, se je raje odpravil na Havaje, da sam »vidi«, kaj se je zgodilo. Ko se je vrnil, je izjavil, da so bili potopljeni oklopnici »Oklahoma« in »Arizona«, zrušili »Kasmo«, »Downes« in »Shaw«, šolska ladja »Utha« in minonosec »Oglala«. Utonilo je 2729 častnikov in mornarjev, ranjenih pa jih je bilo 656. Tudi izgube vojaških letal so bile velike. Knox se je skrbno čuval, da ni navedel poškodovanih ladij in naglasil je takoj, da se »ravnotežje na Tihem oceanu ni spremenilo, pa da je vse ameriško vojno brodovje na morju in na lovu za sovražnikom«. Knox seveda ni povedal, da do stika s sovražnikom doslej ni prišlo, čeprav se Japonci izkrcujejo pod zaščito svojih vojnih ladij na vseh otokih in polotokih Pacifiškega oceana.

Tudi Wendell Willkie se je še bolj udinjal Rooseveltu in je iz propagandnih razlogov celo obedoval pri njem. Ko je odhajal z obeda, je dejal, da »se počuti mnogo bolje in da škoda na Havajih ni tako velika, kakor se je spočetka mislilo«. Vprašanje pa je, ali se bo prebivalstvo Zedinjenih držav zadovoljilo s takim zagotovili. Roosevelt je imel tudi včeraj govor, v katerem pa ni z ničemer opozoril na dogodke in potek vojne, marveč je v bistvu le pripomnil, da je vojna Nemčije, Italije in Japonske naperjena proti »ameriškim načelom«.

Naše pravo o odpravnini

Zanimiva in aktualna razprava dr. Leva Svetka, objavljena v Slovenskem Pravniku in izdana v posebnem odtisu

Ljubljana, 17. decembra

V začetku letošnjega poletja so mnoga naša podjetja skušala zaradi spremenjenih razmer vzdržati svoje gospodarsko ravnovesje s čim prejšnjo prilagoditvijo novemu položaju. Pri tem so bila mnogokrat prisiljena poseči tudi po odpustih dela svojih uslužbencev, kar se ni vedno izvršilo v popolnem soglasju. Ljubljansko sodišče je v preteklih mesecih obravnavalo že precej tožb, ki so bile utemeljene z neizpolnitvijo vseh zakonitih obveznosti podjetja do tožečega, odpuščenega, uslužbenca. V mnogih primerih je pri tem šlo za odpravnino.

Kaj je odpravnina, kdo ima pravico do nje, kdaj jo doseže, kolikšna vsota mu gre in še druge določbe te važne delovnopravne ustanove mnogim zlasti v podrobnostih niso bile znane. Kdor se je skušal sam znajti, ni vedno našel pravega pravnega vira, čeprav so najbistvenejše določbe vsebovane v obrtnem zakonu. Za nekatere stanove, kakor na primer za novinarje, veljajo posebne pravne določbe. Da bi ustregel zanimanju, je dr. Lev Svetek zbral vse zadevne pravne določbe in jih temeljito obdelal v posebni razpravi, ki je izšla najprej v 8. do 12. številki »Slovenskega Pravnika«. Potreba pa je pokazala, da izda pisec svojo aktualno pravno razpravo tudi v posebnem odtisu, ki je sedaj vsem zanimancem na razpolago v naših knjigarnah za nizko ceno.

Nastanek odpravnine

Zanimivo je, da zasledimo prve sledove odpravnine že v 18. stoletju in sicer v avstrijskem javnem pravu. Država je takrat izplačala javnemu uslužbencu ob upokojitvi pripadajočo mu pokojnino v enkratnem znesku in ne kakor sedaj v mesečnih obrokih. Ta določba je kasneje prešla tudi v zasebnopravno delovno pravo in po avstrijskem nameščenskem zakonu, ki je uzakonil odpravnino, jo je povzel tudi naš obrtni zakon pred 10 leti. Že prej je bila s posebno naredbo deželne vlade uzakonjena odpravnina za hišne in gospodinjske posle in za novinarje.

Zgledu avstrijskega prava so sledili tudi mnogi pravni red drugih evropskih držav. Odpravnina je bila uveljavljena v ogrski uredbi o trgovskih pomočnikih l. 1920, v litvanskem zakonu iz l. 1921, v sovjetskem zakonu o delu iz l. 1922, v poljskem zakonu o duševnih delavcih iz l. 1928, v rumunskem zakonu o službenem razmerju iz leta 1929, v češkoslovaškem zakonu o zasebnih nameščencih iz l. 1934 ter končno v italijanskem civilnem zakoniku, obnarodovanem letos 30. januarja. Določbe o odpravnini so v italijanskem civilnem zakoniku uvrščene v »Knjigo o delu« (Libro del lavoro), in sicer v §§ 66 in 181 ter stopijo v veljavo 1. januarja 1942.

Smisel odpravnine

O smislu odpravnine oziroma o njeni pravni naravi navaja pisec različna zanimiva mnenja. Nekateri jo smatrajo kot pokojnino, drugi zopet vidijo v njej uslužbenčevo udeležbo na donosu podjetja tjetji podobno kot partecipiranje uslužbenca na premoženju podjetja, četrti pravijo, da je odškodnina za zmanjšanje uslužbenčeve delovne sile, ki se je obrabila z daljšim službovanjem v istem podjetju.

Vsa ta mnenja po avtorjevem mišljenju ne pogodijo bistva odpravnine. Po njegovih utemeljitvah je »odpravnina posebna vrsta prejemkov, ki pritiče v dobi službovanja sorazmerni višini in pod določenimi pogoji uslužbencu ob razvezi službenega razmerja kot nagrada za njegovo dalješe službovanje v istem podjetju.«

Odpravnina v našem veljavnem pravu

Tretje poglavje predmetne razprave je najzanimivejše, ker se pisec v njem podrobno bavi z veljavnimi pravnimi določbami o odpravnini pri nas. Najprej razpravlja o odpravninskih upravičencih, nato o odpravninskih zavezancih, o pridobitvi odpravninske pravice, o nje dospelosti, o vsebini odpravnine in nje iznosu ter končno o izgubi odpravninske pravice, zastaranju in odrečenju.

Zanimivo je predvsem prvo podpoglavje o odpravninskih upravičencih, ki ugotavlja na podlagi obrtnega zakona, da so to samo uslužbenci, ki opravljajo višja trgovska ali višja tehnična opravila; to je dokaj ozka skupina uslužbencev, ki se od ostalih razlikujejo še s posebno višjo kvalifikacijo. Ta kvalifikacija se očituje v tem, da nameščenec v prenešenem področju vrši celoma ali deloma podjetniške funkcije, zlasti v pogledu nadzorstva in dajanja naredb podrejenim uslužbencem. Položaj takega uslužbenca je torej v vodstvu obrata precej samostojen in je uslužbenec vsaj v administrativnih zadevah od podjetnika neodvisen.

Zelo važno je s tem v zvezi vprašanje, ali po zakonu zadostuje samo kvalificirani položaj ob dospelosti odpravninskega zahtevka, ali pa je potrebna tudi kvalificirana čakalna doba. Avtor je pravilnega mnenja, da zakon ne zahteva kvalificirane čakalne dobe. Zadostuje torej, da uslužbenec opravlja take višje posle vsaj v trenutku razveze službenega razmerja.

Po poselski naredbi so upravičeni do odpravnine vsi posli, ki opravljajo gospodinjska dela za plačilo v gospodarjevem gospodinjstvu in so sprejeti v njegovo družino. Službeno razmerje mora trajati najmanj 10 let. Podobno velja po novinarski uredbi za novinarje, le s to važno izjemo, da se zanje zahteva kvalificirana čakalna doba.

Med številnimi ostalimi podrobnostmi, ki jih pisec obravnava zelo izčrpno in pregledno, je zanimivo, kako je razumeti drugi pogoj za pridobitev odpravninske pravice, to je neprekinjenost službenega razmerja. Pravilno je njegovo stališče, da zakonitih določb ne smemo tolmačiti samo po zakonskem besedilu, temveč jih moramo zajeti s širšega socialno gospodarskega stališča. V nasprotnem primeru bi namreč mogel podjetnik poljubno izigravati zakonite določbe, ki govore o »nepretrganem trajanju« službenega razmerja. Ne gre za prekinjenje službenega razmerja, kadar se nova delovna pogodba sklepa med istimi subjekti, o istem predmetu službovanja in je vzdržana časovna kontinuiteta. V takem primeru teče čakalna doba uslužbencu kljub eventualni novi pogodbi naprej.

Odpravnina po drugih vidikih

V zaključnih poglavjih se pisec bavi z usodo odpravnine v primeru stečaja, prisilne poravnave izven stečaja, izvršbi in v davčni zakonodaji. Na kratko se dotakne pogodbene odpravnine in končno še ureditve odpravninskega vprašanja v mednarodnopravnem pogledu. V zadnjem primeru je odločilne važnosti zlasti moment nastanka odpravninske pravice in odpravninskega zahtevka poleg splošno priznanih mednarodnopravnih kolizijskih norm.

Tako je dr. Lev Svetek izčrpno osvetlil važno poglavje našega delovnega prava. Razprava kaže, da je avtor široko razgledan in v snov temeljito poglobljen. Od njegovega komaj izpolnjenega dela smemo pričakovati še nadaljnjih prilogov k naši mladi pravni znanosti zlasti v službi praktične potrebe.

Nadaljnja navodila za racionirano prodajo tekstilnega blaga

Visoki komisariat za Ljubljansko pokrajino je z okrožnico z dne 11. t. m. izdal nadaljnja pojasnila k racionirani prodaji tekstilnih izdelkov, oblačilnih predmetov in obutve.

Dobava sukanca

Dodatno k okrožnici z dne 24. novembra pojasnuje okrožnica, da bodo industrijska podjetja neposredno dobavljala trgovcem nove zaloge preje za šivanje (sukanca) za prodajo potrošnikom. Na enak način se bodo oskrbovale s potrebnimi količinami industrijska in obrtna podjetja. Prodaja tem tvrdkam se bo vršila samo proti predložitvi nabavnic, ki jih izda Zbornica za TOI.

Tekstilni material za ženske učiteljske in strokovne šole

Ženske učiteljske šole, ženske strokovne šole in ženske strokovne učiteljske šole lahko dobe nakupne bone za nakup tekstilnega materiala, potrebnega za ženska ročna dela učenk. Te nakupne bone izda Trgovinsko-industrijska zbornica. Da dobe te nakupne bone, se morajo omenjene šole obrniti na zbornico s prošnjo v kateri morajo podrobno navesti material, ki ga potrebujejo, in označiti kakovost in količino za vsak razred s številom učenk posameznih razredov. Zbornica bo izdala nakupne bone posebej za tkanine in prejo in posebej za sukanec ter prejo za vezenje in krpanje, vse po navodilih Visokega komisariata. Zbornica ki bo dodelila kaki šoli nakupne bone za tak material, bo odštela že priznane količine od celotne količine, ki pritiče šoli na podlagi izdanih odredb. Šole naj upoštevajo, da morajo prošnje vsebovati le najpotrebnejše, ker je treba varovati štednjo v vsakršnikoli potrošnji.

Pred začetkom pouka na vajenskih šolah

Kako bodo razdeljene posamezne strokovno nadaljevalne šole po šolskih poslopjih v Ljubljani

Ljubljana, 17. decembra

Prihodnje tedne se bo začel pouk na strokovno nadaljevalnih šolah v Ljubljani. V tem šolskem letu bodo vajenske šole razdeljene po šolskih poslopjih nekoliko drugače kakor prejšnja leta. Doslej se je začel pouk samo na gostinski in trgovski gremijalni šoli. Pouk ni tudi na grafični šoli. Drugih specialnih nadaljevalnih šol ki bi jih vzdrževale posamezne gospodarske stroke same, pa v Ljubljani ni. Omeniti bi bilo treba še posebne tečaje, ki jih je doslej prirejalo Združenje elektrotehničnih obrti. Te tečaje so obiskovali vajenci iz vse bivše banovine. Zdaj je vprašanje, če bo združenje prirejalo tečaje tudi poslej.

Vse druge strokovne nadaljevalne šole v Ljubljani vzdržuje s pomočjo gospodarskih ustanov in s prispevki vajencev mestna občina. V novem proračunu mestne občine je določen znesek 76.000 L za strokovne nadaljevalne šole ali 19.000 več kakor v sedanjem. Sedanje proračunsko leto je za četrtino krajše od prihodnjega, tako da dejanski povišek prispevka za vajenske šole v novem proračunu znaša 14.250 L. Pri tem pa moramo tudi upoštevati, da bo vajenske strokovno nadaljevalne šole v Ljubljani obiskovalo v tem proračunskem letu okrog 2000 vajencev ali približno 500 več kakor lani.

Zdaj mora mestna občina še rešiti vprašanje, kako bi naj bile porazdeljene posamezne vajenske šole na ljubljanska šolska poslopja. Pri tem bi se morali predvsem ozirati na to, da bi bil pouk čim bolj uspešen in da bi vajenci lažje obiskovali šolo.

Predlagano je, naj bi bil pouk za vajence I. in II. razreda, zaposlene v Zg. Šiški in severnem delu mesta, v novi šišenski šoli na Vodnikovi cesti. Vajenci tretjega razreda bi se naj učili na tehniški srednji šoli. Vajenci brivske stroke bodo najbrž imeli pouk v novi viški šoli. Vajenci stavbne stroke so imeli prejšnja leta učne prostore v ljudski šoli na Grabnu, v tem šolskem letu pa bi bilo najbolje določiti učilnice za to stroko na tehniški srednji šoli, kjer bi bil pouk tudi mnogo lažji. Prav tako bi kazalo dati prostore za vajenke oblačilne stroke na tehniški srednji šoli. Vajenci mehaničnih strok bodo ostali v ljudski šoli na Ledini. Tja se bo preselil tudi del vajenk, ki so imele prejšnje čase pouk na šentjakobski deški šoli. Vajenci oblačilne stroke, čevljarji in krojači, so imeli doslej pouk na meščanski šoli na Prulah, zdaj se pa bodo preselili v moščansko šolo. Kakor za vajence iz Šiške bi kazalo določiti učilnice tudi za vajence nekaterih drugih strok učilnice tretjega razreda na tehniški srednji šoli. Vajenci tretjega razreda so že precej veliki in pouk v tesnih klopeh ljudske šole je težaven.

Sprožen je bil tudi predlog, naj bi ustanovili za vajence s štiriletno učno dobo 4. razred strokovno nadaljevalne šole, odnosno neke vrste specialno šolo. Četrti razred nadaljevalne šole bi bil nedvomno zelo potreben in z njim bi bila strokovno nadaljevalna šola v veliki meri izpopolnjena.

Visoki Komisar na umetniški razstavi

Ljubljana, 17. decembra

Visoki Komisar Ekscelenca Emilio Grazioli je obiskal včeraj popoldne razstavo, ki so jo priredili naši impresionisti v razstavni dvorani galerije Obersnel na Gosposvetski cesti.

Ekscelenco Emilia Graziolija, ki so ga spremljali kr. tiskovni ataše dr. Joannin, majorja Pelagij in Lombardi, ter kapitan Spacafora, je sprejel in pozdravil na razstavi nestor umetnikov v novi pokrajini mojster Rihard Jakopič ter razstavljalca akademska slikarja Matija Jama in Matej Sternen.

Visoki Komisar si je pozorno ogledal razstavo pokrajin, portretov in tihožitij, ter je pred odhodom iskreno čestital razstavljalcem spričo visoke umetniške vrednosti razstavljenih del.

Rektor in profesorji univerze pri Visokem Komisarju

Ljubljana, 17. decembra.

Pred včerajšnjim zjutraj je Visoki Komisar sprejel v vladni palači rektorja in profesorja ljubljanske Univerze. Rektor je prečital spomenico z udanostnimi pozdravi in o lojalnosti akademskega profesorskega zbora. Visoki Komisar se je zahvalil za pozdrav ter se je nato razgovarjal z navzočnim glede raznih vprašanj, ki se tičejo naše univerze.

Prvi sestanek odbora za zasebno zavarovanje

Ljubljana, 17. decembra.

Predvčerajšnjim ob 18 uri se je v vladni palači prvič sestal odbor za zasebno zavarovanje, ki je bil ustanovljen v smislu dekreta št. 53. Visokega Komisarja. Sestanku je predsedoval osebno Ekscelenca Emilio Grazioli. V teku setanska so bila proučena razna vprašanja, ki se tikajo zasebnega zavarovanja v naši pokrajini.

Iz Spodnje Štajerske

— **Film »Nova Azija« v Mariboru.** Mariborčani so videli zadnje čase več nemških kulturnih filmov. Ta teden je pa v Grajskem kinu na sporedu film znanega raziskovalca Afrike Colina Rossa »Nova Azija«. Film je bil priznan kot kulturni in vzgojni. Azijo prikazuje tako, kakršna je bila prej in zdaj. Colin Ross je izdelal film na svojem zadnjem potovanju po vzhodni Aziji v letih 1939-40., ko se je mudil na Japonskem, v Koreji, Mandžukuu, Indiji, na Kitajskem in Siamu. V filmu je prikazana Japonska kot pionir v delu za novo Azijo.

— **Obvezna prijava ameriških državljanov.** Vsi v mejah Velike Nemčije bivajoči nad 15 let stari državljani Združenih držav so pozvani, da se v 24 urah osebno javijo najbližji policijski oblasti. Prav tako morajo prijaviti v 24 urah vse izpod 15 let stare ameriške državljane njihovi zakoniti zastopniki pristojni policijski oblasti pismeno ali ustmeno. Pismeno ali ustmeno se morajo javiti tudi vsi, ki so brez državljanstva, pa so bili prej državljani Združenih držav in tudi taki, pri katerih je dvomljivo, dali so ameriški državljani. Vsi državljani Združenih držav in ki so brez državljanstva smejo zapustiti kraj, kjer so bivali, ko je bil objavljen ta razglas samo z dovoljenjem za njihovo bivališče pristojne policijske oblasti. Za druge pokrajine Nemčije izdano dovoljenje ugasne z objavo tega razglasa.

Intimni koncert

Ljubljana, 17. decembra.

V ponedeljek je Glasbena Matica ljubljanska priredila intimni koncert pianistke Emilije Dernovškove in sopranistke Polajnarjeve. Pretežni del vsega koncertnega sporeda je izvajala pianistka **Dernovškova**, ki se je tokrat prvič predstavila ljubljanskemu koncertnemu občinstvu. Dernovškova razpolaga vsekakor z odlično tehniko, ki je razvidna iz sigurnosti nastavka, težnega ravnovesja med posameznimi toni, načina oblikovanja tonov in fraz v estetskem smislu besede in obvladanju tehničnega parta. Tu pa tam se je sicer kateri ton razgubil, vendar je bilo to z ozirom na njen prvi nastop povsem razumljivo. Človek, ki obvlada določene temelje, iz tistih raste, četudi utegnejo tu ali tam nastati majhne ovire, ki razvoja samega nič ne motijo. Isto mislim tudi z omenjeno pripombo glede pianistke. Prav tako kot v tehničnem, pa je Dernovškova pokazala izrazit smisel za vsebinsko oblikovanje, ki ga pojmuje docela pravilno in je v skladbah svojega sporeda to tudi dokazala. Logični smiselnosti tonskih potekov je prikljičila tudi vsebinsko in ju je povezala s tolikim razumevanjem in poglobitvijo, da je poustvarila močno učinkujoče muzikalne tvorbe. Zlasti je ta enotnost našla poleg Beethovnovih »Variacij v e-molu« izraza še v vsebinsko naravnost razkošnih »Pesmih zimskih noči« velikega sodobnega češkega glasbenega mojstra Novaka: vsaki izmed njih je umela dati tisti nežni prizvok, ki tipizira vso Novakovo glasbo. Enako pa je izzvenela dojemljivost njenega vživetja v Kaanovi »Fantaziji« na čudovito globoko zajeti in prekrasni Smetanov ciklus »Moja domovina«; slišati prelestni motiv iz »Vltave«, ki pričara vso srebrnobelo lesketajoče valovanje toliko onevane češke reke, je že samo na sebi doživetje. Temu doživetju pa je pianistka znala vliti še globino, iz katere se je zrcalila iskrenost in vernost njenega občutenja. Spored, ki je bil tako tehnično kakor vsebinsko težak, je izvedla na zelo dostojni izvajalni višini in je dosegla temu odgovarjajoči, lep uspeh. Upam, da jo bomo odslej slišali večkrat na koncertnem odru in da bo v bodoče našla odziv, kakršnega po svojem tehničnem znanju in po svoji vsebinski potenci zasluži. Prepričan sem tudi, da bo z ozirom na stopnjo, ki jo je pokazala na omenjenem koncertu, dosegla po kvaliteti še mnogo višjo stopnjo.

Razen pianistke Dernovškove je nastopila še **Polajnarjeva**, katere odlične glasovne kvalitete in tehnično izžolanost poznamo že iz Opere in produkcij Glasbene akademije ter raznih drugih koncertov. Čeprav ne najboli glasovno razpoložena, je vendar prav lepo zapela Pavčičevi »Uspavanka« in »Kaj mi pravi ptiček«, Ravnikov »Pozdrav iz daljave« ter Lajovčevo »Kaj bi gledal«. Spremljala jo je solistka Dernovškova sicer diskretno, pa še zdaleka ne tako, kakor bi z ozirom na njeno solistično igro pričakovali. Je pač očividno izrazito solistični tip, ki ji je spremljevanje bolj tuje — če seveda niso bili vzroki njenega načina spremljanja kateri drugi.

V celoti je koncert Dernovškove-Polajnarjeve zelo lepo uspel in ju je občinstvo sprejelo z iskrenim priznanjem. cd.—

Beležnica

KOLEDAR

Danes, Sreda, 17. decembra: Lazar

DANAŠNJE PRIREDITVE

Kino Matica: Tajna ljubezen

Kino Sloga: Tragedija na K.2.

Kino Union: Dva milijona za en smehljaj

Razstava umetniške trojice Debenjak - Jakac - Mihelič v Jakopičevem paviljonu, odprta od 9.30 do 18.

Koncert Angela Jarca in Marije Tiranove ob 18.30 v dvorani Pokrajinske delavske zveze na Miklošičevi cesti

Sadjarska in vrtnarska podružnica Ljubljana I. predavanje ing. Franja Janežiča o »Zimskem zatiranju škodljivcev in bolezni v zelenjadnem in sadnem malem vrtu ter o zaščiti koristnih ptic« ob 18. v kemijski predavalnici na I. državni realni gimnaziji v Vegovi ulici.

DEŽURNE LEKARNE

Danes: Mr. Bakarčič, Sv. Jakoba trg 9, Ramor, Miklošičeva cesta 20, Murmayer, Sv. Petra cesta 78.

V znamenju sloge trojne zveze

Berlin, 17. dec. s. V tukajšnjih političnih in novinarskih krogih opozarjajo na pomen zasedanja komisije trojne zveze, kateremu je dalo poseben poudarek sodelovanje najvišjih predstavnikov nemške oborožene sile. Sestanek že pomeni novo etapo na poti do postavljenih vojaških, političnih in gospodarskih ciljev. Komisija bo odslej v tesnem stiku z Japonsko. Kakor je omenil veleposlanik Alfieri v svojem govoru, združuje solidarnost vseh treh zaveznikov razne fronte v eno samo, kajti borba proti skupnemu sovražniku se razvija istočasno v Rusiji, Afriki, na Sredozemlju in na Tihem oceanu. Prav primerno je bilo, da je poslanik Alfieri v svojem govoru omenil, da je najuglednejši japonski nacionalist Tojo pred tremi meseci poslal Duceju in Hitlerju zlat meč kot gotovo oznanilo zmage. V trenutku, ko stopa Japonska v vojno in zahteva svoj del v borbi in zmagi, sta oba voditelja osi zgrabila meč za borbo proti skupnemu sovražniku. Tega meča ne bosta odložila, dokler ne bo zlomljena in premagana židovska in plutokratska koalicija in dokler ne bo triumfirala stvar civilizacije in pravice. Vrhovni cilj italijansko-nemško-japonskega pakta je novi red v Evropi in vzhodni Aziji.

Marjan Lenasi umrl

Ljubljana, 17. decembra.

Po kratki in mučni bolezni je davi ob 2.30 nenadoma preminul v cvetu mladosti g. Marijan Lenasi, stud. tehn. kem. Izguba nadarjenega in marljivega, vseskozi vzornega mladeniča ni hudo prizadela samo njegove matere in bratov, marveč tudi širok krog njegovih prijateljev in tovarišev. Še pred dnevi je čil in zdrav snoval načrte za bodočnost in se ves predajal študiju svoje stroke. Njegova nenadna smrt je zasekala globoko vrzel v našem akademskem naraščaju. V prezgodnji grob je leglo nadebudno življenje in največje upanje njegove neutolažljive matere.

Na zadnji poti bomo spremili nepozabnega Marijana v četrtek, 18. t. m. iz hiše žalosti na Viču na viško pokopališče. Počivaj v miru, dragi Marijan!

Nesreče

Ljubljana, 17. decembra.

Včeraj so prepeljali v ljubljansko bolnico več ponesrečencev z dežele in mesta. — Terezija Medved, 38letna žena delavca iz Malega Gabra je ranjena na glavi. — Antonija Legan, 40letna šivilja iz Žužemberka se je močno poparila s kropom po nogah. — Enaka nesreča je doletela Antonijo Gregorič, 59letno kuharico v Domu visokošolk v Ljubljani. — Fran Zupančič, 22letni delavec iz Dol. Logatca, se je ponesrečil v gozdu; zagrabila ga je veja in mu zlomila desno nogo. — Fr. Majcen, 40letni kovaški mojster iz Škofljice je padel na cesti in si zlomil levo roko. — Jože Peternel, stavbni delavec iz Šiške, je padel s kolesa in si zlomil desno nogo.

Novi italijanski konzul v Zagrebu

Zagreb, 17. dec. s. V Zagreb je dospel novi italijanski konzul dr. Mario Canino, ki je prevzel svoje funkcije.

Izgubljeni sin

Neki londonski advokat je zagovarjal mladeniča, obtoženega vloma. Obtoženec je bil menda dedno obremenjen, ker je bilo v njegovi družini več podobnih grešnikov. Zagovornik je hotel vplivati na porotnike z ganljivim govorom. Živo jim je predočil obtoženčeve poštene starše, ki nestrpno čakajo, kdaj se vrne izgubljeni sin, da bi prijel za bližajoče se božične praznike njihov blagoslov in odpuščanje. Svoj govor je zaključil zagovornik z besedami:

Gospodje porotniki, ali bi sploh mogli oropati uboga roditelja te tako vroče zaželjene sreče?

Sodni dvor je šel na posvetovanje in kljub sladkim zagovornikom besedam je odmeril obtožencu strogo kazen. Ko je predsednik prebral sodbo, se je obrnil k odvetniku, rekoč:

Ganljive zagovornikove besede niso ostale brez vpliva na odločitev sodnega dvora, kajti nadebudni dečko pride v isto ječo, kjer sedita zdaj njegov oče in mati, da bo lahko preživel božične praznike pod isto streho s svojima dragima roditeljema.

Mož, ki je imel preveč denarja

V deželi vzhajajočega solnca je živel v davnih časih mož, ki je bil tako bogat, da bi bil rabil več dni, če bi bil hotel našteti vse svoje premoženje. V svoji palači je imel cele zaboje denarja in zlata, njegova so bila ogromna riževa polja, nepregledne čajne plantaže, mnoge stanovanjske hiše in več palač.

Dai Yoka, kakor se je imenoval nabob, je bil podedoval vse to po svojem očetu in sam ni vedel, kaj bi počel s tolikim bogastvom. Imel je mnogo zvestih služabnikov, ki so noč in dan čakali na njegova povelja. V svoji palači si je dal urediti lastno gledališče, ki so v njem nastopali najslavnejši igralci dežele. Jedel je iz zlatih krožnikov in skled najrafiniranejša jedila in najokusnejše sadje, pil je iz blestečih karaf najžlahtnejše pijače in sleherni dan je imel na stotine gostov.

Toda Dai Yokovo premoženje se s temi izdatki ni skrčilo. Porabilo se ga je samo toliko, kolikor se obrabi ročaja slonokoščene pahljače, ki se po dolgoletni rabi nekoliko oguli.

Tedaj je dal Dai Yoka obdarovati siromake svojega mesta. On sam je s polnimi prgišči razdajal cekine, nakar so kuliji prosili Buddho, naj da Dai Yoki še večje bogastvo, srečo in moč kakor jo že ima.

Nabobovo premoženje se tudi z njegovo dobrodelnostjo ni nič zmanjšalo. Riževa polja so dala naenkrat še obilnejšo letino, cene čaja so silno poskočile in prinesle ogromne dobičke in Dai Yokove trgovske hiše so delale po možnosti še sijajnejše kupčije.

Kljub neizmernemu bogastvu se je pa Dai Yoka strašno dolgočasil. In sklenil je obrniti se za nasvet na velikega modrijana Chika Matsu. Morda bi mu pa on znal svetovati, kako bi si mogel človek s tolikim bogastvom preskrbeti kratkočasje.

Chika Matsu je dolgo razmišljal, potem je pa svetoval bogatinu, ki je bil še samec, naj se oženi.

Dai Yoka je izbiral med hčerami najvišjih v deželi. Najlepša in najbistroumnejša je postala njegova žena. Za njen prihod je dal svojo palačo bajno okrasiti in vse, kar je bilo razkošnega in dragega, je bilo kupljeno za njo.

Murasaki, najlepša med lepimi, je prišla v svoj novi dom in takoj se je radovedno razgledala po njem.

— Palača mi ne ugaja, Dai Yoka, premračna se mi zdi. Ali bi mi ne hotel zgraditi nove?

Dai Yoka je takoj zapovedal zgraditi novo, svetlejšo in lepšo palačo. Najslavnejši gradbeni tehniki in umetniki dežele so bili zaposleni pri tem. V najkrajšem času so zgradili razkošno palačo, v kateri bi se celo bogovi počutili dobro.

Murasaki je prišla s svojim možem in si ogledala novo palačo.

— Prav čedna je, — je dejala s svojim sladkim, žvrgolečim glasom, — toda podnebje tu mi ne ugaja. Daj mi zgraditi palačo na morski obali.

In nabob je zapovedal zgraditi palačo na morski obali, kajti svojo ženo je oboževal in izpolnil ji je vsako željo, pa naj je bila še tako muhasta in draga.

A Murasaki je imela mnogo želja. Zahteval je, naj ji bo v vsaki palači na razpolago več sto najkrasnejših kimonov, izrazila je željo, da bi visele v njenih sobanah zavese iz pristnih biserov, želela je, da bi ji zgradili lastno cesto preko vse dežele, po kateri bi smeli nositi samo njo v njeni nosilnici, zapovedala je zgraditi svetišče, ki naj bi bilo višje od bližnjih gora. Zahtevala je, želela, zapovedovala — pero se upira pri misli, da bi moralo zapisati vse njene želje.

Dai Yoka je prebral svoji ženi vsako željo iz oči. Kupoval je, naročal in plačeval in bil je pravi vosek v njenih rokah.

Tiste dni se je sestal s sivolasim modrijanom Chiko Matsu. Videč nabobovo zgubano čelo, nemirne oči in udrta lica ga je modrijan ves v skrbeh vprašal:

— Mar še vedno nisi srečen, Dai Yoka? Kaj še vedno ne veš, kaj bi počel s tolikim bogastvom?

Tedaj se je Dai Yoka bolestno ginjen ozrl na starca.

— Prav nasprotno je res, Chika Matsu. Zdaj si noč in dan belim glavo z vprašanjem, od kod naj vzamem denar, ki ga potrebujem, če hočem izpolniti vse želje moje žene.

Nezazidane parcele v Ljubljani

Izredno mnogo dela bo še z regulacijami posameznih ulic — V središču bo treba zravnati stavbno črto še v številnih ulicah

Ljubljana, 17. decembra.

Mnogo govorimo o glavnem regulacijskem načrtu Ljubljane, a še več bi bilo treba povedati o manjših regulacijskih delih v mestu, delih, ki posegajo mnogo bolj živo v sedanjost kakor veliki načrti, ki bodo morda uresničeni šele kdaj v daljni prihodnosti. Seveda pa morajo biti manjša regulacijska dela prilagodena splošnemu regulacijskemu načrtu; najmanjše delo, ki se nam morda ne zdi važno, mora biti smotrno, v okviru splošne ureditve, ki bo končana šele čez dolga desetletja. Prav zaradi tega pa, ker ni vselej jasnosti, kako bi naj bili urejeni posamezni kraji ali ulice v prihodnosti, ker veliki načrti ne določajo tudi podrobnosti, pogosto zastajajo manjša dela. Celo za mnoge najstarejše ulice sredi mesta se še prepiramo, ali jih je treba razširiti na škodo starih hiš ali pa naj ostane v veljavi stara stavbna črta.

Razvoj v središču in na periferiji

Razvoj mesta ni vedno zaključen tudi v središču, v njegovem jedru; ko govorimo o mestnem stavbnem razvoju, mislimo na nove ulice mestnega obrobja, na zidanje hiš v predmestjih. Središče je vedno starejše kakor obrobne četrti, zato pa tudi kolikor toliko zastarelo. Prvotno jedro starejših mest seveda ne more biti v slogu novejših urbanističnih ureditev. Oba razvoja, središčni in periferni, sta v medsebojnem odnosu; čim bolj se mesto širi v obrobju tem večjo vrednost ima središče, zato je tudi vedno močnejša težnja, da bi mestno jedro čim bolje izrabili. To velja v polni meri za Ljubljano, ki ima staro, slabo izrabljeno središče, kjer najdemo celo nezazidane parcele. Naše središče se je začelo prav za prav razvijati šele v zadnjih desetletjih. Potresna doba je poglavje zase. Ko so bile po potresu poškodovana poslopja popravljena in ko so namestu starih podrtih hiš sezidali nove, se je razvoj sredi mesta zopet ustavil. Šele v zadnjih dveh desetletjih, po prvi svetovni vojni, so začeli preurejati središče; sicer smo tedaj tudi šele dobili jasnejšo predstavo o središču: prej je bilo središče na Mestnem trgu, zdaj se nam pa zdi, da je nebotičnik. V tem novem središču so dobile parcele posebno vrednost ter so mnogo dražje kakor kjer koli drugje v starejšem mestnem delu. Tako se nam zde zemljišča (zazidana) na Mestnem ali Starem trgu manj vredna kakor na pr. v okolici nebotičnika. Če bi ugotavljali, kje je mestno središče, bi bila cena parcel menda najboljše merilo.

Kdaj bo zaključen razvoj središča?

Razvoj ljubljanskega središča ne bo še tako kmalu zaključen. Že regulacija bloka na severni strani Kongresnega trga, kjer bi naj dobili tako zvani Južni trg, bo trajala več let in zdaj tudi ne moremo še napovedovati, kdaj se bodo lotili tega dela. Prav tako najbrž ne bo še tako kmalu preurejena vsa Tyrševa cesta v zgornjem delu, med pošto in Ajdovščino. Še vedno ne vemo, ali bo nova stavbna črta na levi strani podaljšana do Ajdovščine, ali pa bo ob »Slaviji« cesta ostala zožena. Na desni strani cesta baje ne bo razširjena tudi v daljni prihodnosti. Nova stavbna črta je ostala v črti stare. Ko bi bilo umaknjeno novo hotelsko poslopje, bi laže upali, da se bodo prej ali slej umaknile tudi stare hiše med Frančiškansko in Dalmatinovo ulico. Tako pa bo še dolgo izstopal na Ajdovščino ogal Verovškove hiše. Že zaradi tega, ker je razširitev ceste na desno stran zdaj še težja kakor na levo, zato je še tem bolj aktualno vprašanje določitve nove stavbne črte med »Slavijo« in Ajdovščino. Že ta primera kaže, da razvoj mestnega središča ne bo še tako kmalu končan. Sicer pa najdemo vrzeli še v mnogih drugih središčnih, vijugastih ulicah. Tudi Kongresni trg še ni zazidan kakor bi naj bil, da bi vrednost parcel ob njem prišla do polne veljave, kar velja predvsem za njegov vzhodni del. Stavbna črta še ni zravnana v Prešernovi, Wolfovi, Šelenburgovi, Frančiškanski ulici, ozka in vijugasta Sv. Petra cesta je pa primer kakšne bi ne smele biti ceste v središču in ob njem, primerno še ni izrabljena Dalmatinova ulica, v Tavčarjevi ulici (na ogalu) še zidajo in tako bi lahko navedli še celo vrsto primerov.

Tudi Miklošičeva cesta ima škrbine

Edina cesta v središču ali ob njem z zravnano črto je Miklošičeva (približno 500 m dolga). Zdi se nam še najbolj enotna, brez višinskih razlik poslopij in po stavbnih slogih (izjeme so pa seveda tudi tu). Ob tej cesti so parcele še najbolj izrabljene, čeprav bi lahko zidali tudi višja poslopja. Vendar tudi Miklošičeva cesta ni brez škrbin. Tako je šele zasilno zazidano zemljišče med hotelom »Union« in Vzajemno posojilnico. Na nasprotni strani ceste stoje tudi le zasilna pritlična poslopja, ki so zdaj izrabljena za prodajalne. Tako sta ti dve škrbini Miklošičeve ceste zasilno »plombirani«. Zakaj ni mogoče zazidati tako lepih parcel, marsikdo ne more razumeti. Na Miklošičevi cesti imamo še eno škrbino, ki niti ni »plombirana«, in sicer na desni strani pri poslopju »Grafike«.

Raztrgana Tyrševa cesta

Najbolj neenotna cesta sredi mesta je Tyrševa. Ob nji najdemo vse tipe poslopij, od najstarejših do najbolj modernih, od Figovca do Nebotičnika. Tu se vrste hiše, ki so bile sezidane ob koncu 18. stoletja, ob hišah, sezidanih po potresu in po prvi svetovni vojni. Tu je najvišje ljubljansko poslopje in menda tudi najnižje (Figovčeva gostilna). Ob tej cesti je še več pritličnih poslopij, ki nikakor niso v okras in ki zavzemajo dragocen prostor. Razen tega so ob cesti še številne nezazidane parcele, tudi na tej strani železnice, na pr. na desni strani ob Trdinovi ulici. Škrbina je tudi ob Prelogovi hiši pred veliko mehanično delavnico. Slabo je izrabljen prostor ob Gospodarski vzvezi in na obeh straneh Knafljeve (prejšnje Dvořakove) ulice. Na ogalu prejšnje Masarykove ulice je še prosta velika parcela, ki je menda pridržana za večje javno poslopje. Skratka, Tyrševa cesta je najbolj »raztrgana« ter škrbasta — živa slika vseh stopenj mestnega razvoja zadnjih stoletij. To cesto smo proglašali za mestno »os« ali hrbtenico, glavno »dovodnico« itd., zato je še tem bolj čudno, da je ostala slabo zazidana. Značilno pa je, da je sedaj še enotnejša ter bolje izrabljena onkraj železnice do Bežigrada (razen na desni strani).

Če se ozremo še na nekatere druge ulice sredi mesta, sprevidimo, da čaka naše mestno središče še dolg razvoj. Premagati pa bo treba tudi mnoge težave, da bo razvoj usmerjen pravilno ter da se bomo ozirali predvsem na splošne koristi in ne toliko na posameznike.

DNEVNE VESTI

— **Prodaja biciklov in njihovih delov.** Prijavljeni so bili razni prekrški pri prodaji biciklov in njihovih delov. Zaradi tega je Visoki komisariat odredil, da morajo počenši z 20 decembrom t. l. vsi prodajalci omenjenih predmetov izobesiti svoje prodajne cenike. Prepis teh cenikov morajo do omenjenega dne poslati Visokemu Komisariatu — Oddelek VIII. z navedbo pribitka, ki so ga preprodajalci dodali k nakupni ceni. Proti kršiteljem se bodo uporabile kazenske sankcije, predvidene v naredbi Visokega komisariata za ljubljansko pokrajino od 23. septembra 1941, št. 110 o obvezni prijavi in ureditvi prodaje pnevmatik za bicikle, ki je bila objavljena v Službenem listu za ljubljansko pokrajino št. 77 od 24 septembra t. l.

— **Imenovanje na zagrebškem vseučilišču.** Z odredbo poglavnika dr. Pavelića je bil na predlog medicinske fakultete zagrebškega vseučilišča in s soglasnostjo vseučiliškega senata imenovan za rednega profesorja hrvatskega vseučilišča, in sicer za katedro splošne in specialne interne medicine dr. Branko Benzon, opolnomočeni minister in dosedanji hrvatski poslanik v Berlinu.

— **Kinematografi na Hrvatskem.** Hrvatski državni poročevalski in propagandni urad pri predsedniku vlade je v vseh zagrebških dnevnikih objavil opozorilo lastnikom kinematografov v neodvisni hrvatski državi, da brez posebnega dovoljenja predsedstva vlade svojih obratov ne smejo prodati, niti jih komur koli dati v najem. Ista odredba velja tudi za vsa hrvatska filmska podjetja.

— **Lapac ni več okrajno mesto.** Z odredbo poglavnika dr. Pavelića je bil ukinjen upravni okraj Donji Lapac, hkrati pa je bilo njegovo področje izločeno iz velike hrvatske župe Krbava in Psat s sedežem v Bihaću in pripojeno veliki hrvatski župi Gacka in Lika s sedežem v Gospiću. Upravna občina Donji Lapac je bila pripojena okraju Udbina, upravna občina Srb pa okraju Gračac. Ista zakonska odredba določa tudi, da se področje političnega okraja Grahovo odcepi od velike župe Krbava in Psat in pripoji veliki župi Bribir in Sidraga.

— **Bosna pod debelo snežno odejo.** Te dni je po vsej Bosni zapadlo toliko snega, da je resno ogražal železniški in cestni promet. Vlaki prihajajo v Sarajevo oziroma Bosenski Brod še zdaj z velikimi zamudami, telefonske in brzojavne naprave pa je sneg skoraj vse uničil. Tudi v samem Sarajevu je sneg napravil veliko škode, ker je potrgal vse telefonske žice, tako da so bili v Sarajevu telefonski pogovori nekaj dni sploh nemogoči.

— **2000 komisarjev v židovskih podjetjih.** Hrvatska vlada je te dni za vsa prejšnja židovska podjetja imenovala komisarje. Skupno jih je bilo imenovanih okoli 2000. Polovica komisarjev v zdaj ariziranih podjetjih odpade na sam Zagreb, dočim je po številu židovskih podjetij na Hrvatskem na drugem mestu Osijek, na tretjem pa Sarajevo.

— **Na Dolenjskem je sneg spet skopnel.** Po vsej Dolenjski se je sneg dolgo časa upiral toplejšemu vremenu, vendar pa ga je toplo solnce zadnjih dni v vseh nižjih legah že popolnoma pregnalo. Kmetje spet opravljajo nekatera poljska dela, ki jih zaradi prezgodnjega letošnjega snega niso mogli pravočasno opraviti.

— **Zavarovanje tobaka v Hercegovini.** V hercegovskih krajih se dogaja prav pogosto, da uniči toča tobakovo letino. Škoda znaša po navadi od 30 do 80%, v nekaterih krajih pa uniči toča tudi 100% tobakovih stebelc. Tudi letos je toča v ljubuškem in mostarskem okraju napravila precej škode in je samo v vasi Grude uničila pol milijona tobačnih stebelc. Po toči prizadetim kmetom je hrvatski minister za kmečko gospodarstvo dr. Jozo Dumandžić odobril 500.000 kun podpore. Za ta denar so kupili 10 vagonov pšenice in jo prizadetim kmetom brezplačno razdelili. Dr. Dumandžić je zdaj odredil, da morajo vsi kmetje, ki goje tobak, svojo letino v bodoče zavarovati.

Iz Ljubljane

—lj **Živilski trg.** Toplo vreme zadnje dni že nekoliko vpliva na promet na trgu. Zelenjave je naprodaj nekoliko več. Vendar pa na trgu ni posebno živahno že nekaj tednov. Gospodinje ne prihajajo več v večjem številu na trg, ker ne pričakujejo mnogo blaga. Tako se včasih celo zgodi — kakor včeraj — da se vračajo posamezne prodajalke domov z neprodano zelenjavo, čeprav je trg z njo slabše založen. Danes je bilo naprodaj še precej motovilca, zeljnatih glav in endivije. Če bo vreme ostalo še toplo do božiča, kar pa ni verjetno, bo trg pred prazniki še precej dobro založen.

—lj **Nenavadno toplo.** Iz podatkov našega meteorološkega zavoda je razvidno, da ni bilo že dolga leta tako toplo vreme decembra kakor je zdaj. Včeraj je najvišja dnevna temperatura znašala celo 7.4 stopinje; tako toplo vreme je pri nas redko celo marca. Davi je znašala minimalna temperatura 2.4 stopinje. Barometer je začel upadati. Če zdaj potegne sever, bomo dobili pošteno mero snega za božič.

—lj **Razdeljevanje sladkorja, maščob in *mila za december.*** Za december bo dobil vsak upravičenec na svojo živilsko nakaznico po 200 g presnega masla in 2 del olja, 500 g sladkorja in 150 g mila. Trgovci bodo dobili presno maslo in sladkor od srede 17. t. m. dalje pri svojih dosedanjih grosistih. Nakaznice za milo bodo trgovci dobili v mestnem preskrbovalnem uradu v Mestnem domu, II. nadstropje, soba št. 8 po naslednjem razporedu: trgovci z začetko črko A—M v sredo 17. t. m. od N—R 18. t. m., od S—Ž pa v petek 19 t. m. Obenem morajo trgovci milo tudi plačati. Naslednji dan, torej trgovci od A—M v četrtek 18. t. m., od N—R 19. t. m. in od S—Ž v soboto 20. t. m., bodo pa plačano milo z nakaznico dobili v skladišču mestnega preskrbovalnega urada v Gradišču. Opozarjamo trgovce, da je za mesec december nakazano blago (sladkor, maščobe in milo) samo akontacija v približni višini dosedanje mesečne porabe. Če bo pa kakemu trgovcu zmanjkalo blaga, bo dobil novo akontacijo le na podlagi predloženih odrezkov, ki morajo biti pravilno nalepljeni ter opremljeni s trgovčevo štampiljko in podpisom. Novo blago bo trgovec dobil šele po obračunu za vse dobljeno blago vsake vrste. Da ne bo pomot, pripominjamo, naj trgovci prineso odrezke samo za ono vrsto blaga, ki ga jim je zmanjkalo in žele novo akontacijo. Če bodo pa z decembrsko akontacijo shajali ves mesec, naj prinesc odrezke po dosedanji navadi kraj meseca. Ker se je dobava olja nekoliko zakasnila, bo olje razdeljeno pozneje.

—lj **Gobe zopet rasto.** Babje leto še vedno traja. Tako toplega decembra nismo imeli že dolga leta. Letošnji december je znatno toplejši od novembra. Sneg je zdaj pobralo tudi v višjih in severnih legah. Te dni so sprehajalci opazili, da so zopet začele rasti gobe. Na rožniški sprehajalni poti so našli celo zapoznelo žvepleglavko, jesensko gobo. Čez teden bo božič, zdi se pa, da se bliža velika noč.

—lj **Naši krvodajalci in božič.** Naši krvodajalci, ki se rekrutirajo predvsem iz vrst nezaposlenih in ki ne žive v rožnatih razmerah, opozarjajo ob tej priliki nase s skromno prošnjo. Marsikdo bi bil dolžen spomniti se teh ljudi, ki se preživljajo s svojo krvjo, saj so mnogim rešili življenje. Dragocena kri, ki brez nje ni življenja, pa na trgu, ko jo krvodajalec prodaja, vendar nima takšne cene, da bi bila krvodajalcem zagotovljena eksistenca, zlasti še, ker krvi ne moreš dajati tako pogosto. Krvodajalci bi potrebovali boljšo hrano, da bi ne oslabeli. Ob prazniku ljubezni, kakor vsaj imenujemo božič, bi bilo prav, da bi se dobri ljudje, ki lahko darujejo kar koli — obleko ali živila — spomnili naših krvodajalcev. Darila bo sprejemal vratar splošne bolnice. Lahko mu telefonirate (št. 35-81), če želite kaj darovati. Za vsak še tako skromen dar vam bodo krvodajalci od srca hvaležni.

—lj **Odsek za živilske karte v veliki dvorani Mestnega doma** posluje za stranke samo od 9. do 12. Prosimo in opozarjamo prebivalstvo, naj te uradne ure do skrajnosti upošteva, ker ta z delom težko obremenjeni odsek mestnega preskrbovalnega urada drugače nikakor ne bi mogel zmagovati ogromnega dela s pisanjem živilskih kart. Ne hodite torej pred 9. in po 12. s svojimi željami v veliko dvorano Mestnega doma.

—lj **Veseli teater sporoča:** Danes in jutri ne bo predstave, pač pa so v polnem teku priprave za **božični program**, čigar premiera bo v soboto, 20. dec. ob 18.30. Na sporedu bomo imeli: pevske točke, skeče, akrobatiko, božično prigodo itd.

LJUBLJANSKI KINEMATOGRAFI

Predstave ob delavnikih ob 16., 18.15, ob nedeljah in praznikih ob 10.30, 14.30, 16.30 in 18.30

KINO UNION TELEFON 22-21

Duhovita komedija polna smeha, zabave in muzike

Dva milijona za smehljaj

Enrico Viarisio, Elsa de Giorgi, Sandra Ravel, Romolo Costa

KINO MATICA TELEFON 22-41

Film o ljubezni, te ko preizkušenega dekleta.

Tajna ljubezen

Alida Valli, Fosco Giachetti, Vivi Gioi, Osvaldo Valenti, Bella Starace Camilli, Pilotto itd

KINO SLOGA TELEFON 27-30

Romantična pustolovščina med dvema kontinentoma

Tragedija na K. 2.

Anna Lee, John Loder, F. Cellier, Francis Sullivan, D. Tester

Športni pregled

Še o nedeljskih tekmah v Italiji

Nedeljsko kolo italijanskega nogometnega prvenstva je s svojimi rezultati zbudilo veliko pozornost in italijansko časopisje mu posveča veliko pažnjo v svojih sportnih rubrikah. Med rezultati sta podčrtana predvsem uspeha Venezije in Triestine. Venezia je danes v diviziji A še edino moštvo, ki ni doživelo v tem tekmovanju poraza. Tekmi v Rimu je prisostvovalo 26.000 ljudi. Razmerje kotov je bilo 5:2 v korist Venezie.

Tekma v Genovi med Genovo in Triestino je bila po krivdi sodnika Mattea »tekma vseh incidentov in grde igre«. Triestina je morala še pred nastopom zamenjati bolnega De Filosa s Saccojem, ki je igral desno zvezo. Prvi jo je izkupil že v prvem polčasu desno krilo Genove Genta, ki je moral zapustiti igrišče zaradi poškodbe na kolenu. V drugem polčasu se je vrnil, igral pa je na levem krilu. Hud udarec je zadel Triestino, ko je trčil njen srednji napadalec Cergoli v levega branilca Genove Sardellija. Pri tem se je zlomil desno piščal, tako da so ga morali odnesti z igrišča v bolnišnico. Cergoli mesec dni ne bo mogel nastopati in ga bo Triestina težko pogrešala. Razmerje kotov 3:9 za Genovo. Tekmi je prisostvovalo 15.000 ljudi.

Tekmi v Milanu med Atalanto in Milanom, ki se je zaključila z nepričakovanim porazom Milana, je prisostvovalo 18.900 gledalcev. Za Atalanto je bil uspešen desno krilo Fabbri s tremi goli, častni gol za Milano pa je zabil srednji napadalec Boffi. Pri Milanu je kot desna zveza igral Meazza, ki je nastopil prvič po bolezni. Vendar do konca ni vzdržal ter je že kmalu po otvoritvi drugega polčasa zapustil igrišče. Moštvo Atalante je pokazalo sijajno igro in je zasluženo zmagalo.

Izredno visok obisk je zabeležila tekma med obema torinskima tekmecema Juventusom in Torinom. Lepi igri in zasluženi zmagi Juventusa je prisostvovalo 30.000 gledalcev.

Švicarsko nogometno prvenstvo

V nacionalni ligi so bili v nedeljo doseženi naslednji rezultati: Lausanne—Bienna 3:1, Young Boys—Cantonal 2:1, Young Fellows—Luzern 0:0, Grenchen—Nordstern 2:1, Servette—Chaux-de-Fonds 5:0, Sankt Gallen—Lugano 1:1.

V nekaj vrstah

V inozemskem časopisju te dni precej razpravljajo o organiziranju mednarodnega nogometnega tekmovanja po vzgledu nekdanjega za srednjeevropski pokal. V njem naj bi sodelovali najmočnejši klubi glavnih mest držav osi in njim naklonjenih. Vendar so proti takemu tekmovanju močni pomisleki in je le malo izgledov, da bi predlog prodrl. Iz Budimpešte pa prihaja sedaj vest, da so se tamkaj v nedeljo sestali delegati in voditelji italijanskega, nemškega in madžarskega sporta. Sklenili so, da bodo prihodnje leto organizirali medsebojne troboje v lahkoatletiki, boksu, sabljanju, tenisu, rokoborbi in v streljanju na tarčo.

Sabljačica Strukljeva iz Trsta je v nedeljo zmagala v državnem sabljaškem turnirju za ženske. V turnirju, ki je bil v Torinu, je nastopilo 42 sabljačic.

Sezona hokeja na ledu se je že začela. V nedeljo je v Curihu nastopila nemška hokejska reprezentanca proti švicarski. Švicarji, ki letos še niso bili poraženi so zmagali 3:1, (1:0, 2:1, 0:0). Tekmo je gledalo 15.000 gledalcev, ki so navdušeno pozdravili zmago svojih predstavnikov.

Prva mednarodna nogometna tekma prihodnje leto bo 18. januarja med Nemčijo in Hrvatsko.

Celovško hokejsko moštvo KAC a je v nedeljo prvič nastopilo. Nasprotnik Münchner EV je bil poražen 9:0.

Tekma med dunajskim Rapidom in FC Wien je ostala neodločena 2:2. Wiena je gostovala v Antverpnu in premagala tamošnjo nemško vojaško moštvo 2:1. Admira pa je v Haagu premagala Policijsko moštvo 5:2, v Amsterdamu pa vojaško 3:2.

Tatvine v Iškem Vintgarju nepojasnjene

Poleti je neznani storilec okradel mnoge tamkaj taboreče Ljubljančane

Ljubljana, 17. decembra.

Iški Vintgar je priljubljeno letovišče zlasti za dijaško mladino, ki si že dolga leta v njem v poletnih počitnicah postavlja svoje šotore. Tako prebije svoj šolski odmor v zdravem gorskem zraku, kopajoč se v bistri Iški in utrjujoč se v disciplini tabornega reda in v vaji za samostojno življenje. Zgledu mladine so že pred leti sledili nekateri meščani, ki so si tamkaj za skromne denarje kupili nekaj sveta in postavili svoje letoviške lesene hišice. Iški Vintgar je zaradi svoje cenenosti postajal vedno bolj priljubljen.

Letos je privlačnost Iškega Vintgarja zaradi razmer še bolj porasla. Junija in julija meseca so se zatekale tja zlasti ob nedeljah velike skupine meščanov, ki so prihajali zjutraj s kolesi, zvečer se pa zopet vračali okrepčani in zadovoljni domov. Precej je bilo tudi takih, ki so prinesli seboj šotor, ga razpeli na primernem prostoru in ostali tamkaj več dni in tednov. Med mladino so bili pomešani tudi starejši ljudje. Celo neki slikar se je zatekel med smreke in divje skale in iskal navdiha za svojo umetnost. Toda razpoloženje taborečih je začel motiti neznanec, ki se je ponoči prikradel v bližino šotora, z nožem prerezal šotorsko platno ali pa vrvice, s katerimi je bil šotor pritrjen k tlom in pokradel vse, kar mu je vrednega prišlo pod roke. Tako je neki skupini pobral za nad 1500 lir vrednosti: čevlje-okovanke, živila, nekaj perila in obleke. V drugem šotoru je pobral čevlje, v tretjem pa tudi tri pare čevljev. Taboreči so vznemirjeni in prizadeti zaradi nenadne izgube dragocene opreme iskali storilca; ker si niso mogli prav razložiti, kdo bi bil, so se začeli sumiti med seboj. Razni indici so bili vzrok, da je sum končno padel na skupino dveh dijakov in odraslega obrtnika, ki so taborili v bližini. Zlasti se je zdelo, da so s svojim sumom na pravi poti, ko so po neki tatvini, sledeč storilcu, našli med izgubljenimi ukradenimi predmeti tudi baretko, ki jo je še pred dnevi nosil eden izmed osumljenih dijakov.

Omenjena trojica se je morala včeraj zagovarjati pred sodnikom poedincem dr. Felacherjem zaradi suma, da je izvršila tatvine. Toda obtožba je slonela le na indicih in razprava, ko so bili kot priče zaslišani vsi oškodovanci in nek dijak skupine, ki je taborila v bližini, ni mogla dognati kaj več. Osumljenci so krivdo odločno zanikali in povedali, da je tudi njim nekdo ukradel njihove čevlje in so morali dlje časa hoditi okoli bosi; to so potrdile tudi vse priče. Dečko, na katerega glavi so videli baretko, ki je bila najmočnejši indic, je pojasnil, da je čepico nekega dne našel, jo nekaj časa nosil, nato pa zopet izgubil. Ni se menil za izgubo, ker mu ni bilo veliko do nje.

Da osumljenci govore resnico, je bilo kmalu očitno in sodnik ni niti zaslišal vseh prič. Saj je zadnja povedala, da so bile izvršene tatvine tudi še kasneje, ko vseh, ki so bili zapleteni v včerajšnjo razpravo, že ni bilo več v Iškem Vintgarju. Vsi osumljenci so bili oproščeni.

Tatvina železa na mineraloškem institutu

V Aškerčevi ulici gradi podjetje Tomažič novo univerzitetno poslopje za mineraloški institut. Razen drugega gradbenega materiala je imelo tamkaj večjo količino železa potrebnega za stavbo. To železje je zamikalo tri delavce, nekega mizarskega pomočnika, univerzitetnega sluga in čuvaja na stavbi. Vsi trije bi se morali včeraj zagovarjati, vendar se je pozivu sodišča odzval samo mizarski pomočnik I. R., ker je drugi zaprt zaradi političnega delikta, tretji pa je zaposlen v inozemstvu.

Obtoženi mizarski pomočnik, ki že osem let preživlja sebe in svojo štiričlansko družino s skromnimi dohodki zaslužka na račun bednostnega fonda, je izpovedal, da je bil pri tatvini udeležen samo kot prodajalec. Univerzitetni sluga mu je povedal, da bi mogel prodati nekaj železa. Ko je prišel k njemu, ga je našel ležečega v postelji. Poslal ga je k stavbnemu čuvaju, naj mu železo izroči. Čuvaj pa se je branil, končno mu je pa dal 147 kg železa, ki ga je obtoženec odpeljal k svojemu svaku. Trdi, da sploh ni vedel, da je železo ukradeno, in da je mislil, da je last čuvaja. Svak je drugi dan plačal čuvaju za kupljeno železo 510 din in od te vsote je obtoženi za trud dobil 100 din, ki jih je izročil ženi za gospodinjske namene. Tudi svak mu je zadovoljen zaradi dobre kupčije dal za nagrado 50 din. Obtoženec je milo prosil sodnika, naj ga za njegov prestopek ne kaznuje preostro, saj je vplivalo nanj zelo vsak dan težavnejše življenje.

Sodnik ga je spoznal za krivega kot sostorilca pri izvršeni tatvini in ga obsodil na dva meseca strogega zapora in izgubo častnih pravic pogojno za dobo treh let.

Naše gledališče

DRAMA

Sreda, 17. decembra: ob 17.30 *Bog z vami, mlada leta!* Red sreda.

Četrtek, 18. decembra: ob 17.30 *Rokovnjači.* Izven.

*

Življenje, veselje in žalost ter ljubezen mladega študenta in njegovega prijateljskega kroga je podana v veseloigri *»Bog z vami, mlada leta!«*, ki sta jo napisala Camasio in Oxilia. Zelo prikupno delo očituje italijansko lahkotnost in prožnost, veliko prisrčnost in tehnično izdelanost. Glavno žensko vlogo ima Ančka Levarjeva, moško pa Kralj. Nadalje sodelujejo: Danilova, Rakarjeva, Gabrijelčičeva Slavčeva, P. Juvanova, Raztresen, Gale, Drenovec, Gregorin in Tiran. Režiser: prof. Šest. *Predstava bo danes za red Sreda.*

V četrtek, dne 18. t. m. bo v režiji prof. Šesta naša ljudska igra »Rokovnjači«. Kot je znano, sta uporabila pisatelja Kersnik in Jurčič zgodbe o Rokovnjačih za povest o njih. Fran Govekar, naš znani književnik in gledališki kritik je napravil pred leti dramatizacijo, ki je šla preko vseh naših velikih in malih podeželskih odrov tudi v inozemstvo, kjer živijo slovenski priseljenci. »Rokovnjači« so s svojo nenavadno popularnostjo postali v pravem pomenu besede slovenska ljudska igra. Njena letošnja uprizoritev bo pomenila posebno za starejšo gledališko občinstvo zanimivo predstavo, kajti v spominu ima še like, ki so jih postavili Verovšek, Danilo in drugi. Glavno vlogo — rokovnjaškega poglavarja Nandeta bo igral Gregorin. Opozarjamo, da bo prva predstava izven abonmaja.

OPERA

Sreda, 17. decembra: ob 17. *Prodana nevesta.* Red Premierski.

Četrtek, 18. decembra: ob 17.30 *Madame Butterfly.* Red Četrtek.

*

»Prodana nevesta« Bedricha Smetane je komična opera v treh dejanjih. Besedilo zanjo je napravil K. Sabina. Krstna predstava je bila 1866. leta v Pragi. Ta mikavna komična opera si je osvojila s svetočo melodiko in sočno instrumentacijo vse svetovne odre. Smetana je najbolj priljubljeni češki skladatelj; odlikuje ga tehnična popolnost. Njegovim skladbam pa dajejo svojevrstnost folklorni motivi. Od prvotne zasedbe so ostali: Heybalova, Francl, Banovec, Betetto, Janko, Kogojeva, Golobova. Novi bodo Pugelj, Polajnarjeva, Jelnikar in Maronk. Letošnjo uprizoritev je muzikalno pripravil dirigent D. Žebre, zvežbal jo je C. Debevec. Koreograf inž. P. Golovin. Inscenator V. Skrušny. *Predstava bo danes za red Premierski.*

Ena izmed Puccinijevih čustveno najbolj dojmljivih oper je »Madame Butterfly«. To delo, čigar dejanje se odigrava v eksotičnem japonskem svetu, nosi irična, a mestoma močno dramatična glasba. Usoda nesrečne in zapuščene japonske žene in matere predstavlja operni libreto velike izrazne moči. Na tej osnovi komponirana opera zajame poslušalca z intenziteto čustvenih pretresov. Naslovno partijo poje letos prvič Heybalova, glavno moško Francl. Nadalje pojejo: Kogojeva, Sladoljev, Janko, Španova, Lupša M. Gregorin. Dirigent N. Štritof, režiser C. Debevec, inscenator Alfredo Furiga.

Milanska razstava l. 1943

Duce je sprejel nedavno predsednika milanske »razstave treh let« vojvodo di Modrone, ki mu je predložil načrt prihodnje razstave. Duce je odredil, naj se priredi osma razstava leta 1943, kakor je bilo že prvotno v načrtu. Odobril je tudi načrt, po katerem pridejo na razstavo v prvi vrsti narodni izdelki umetne obrti in stanovanjske opreme. Posebni uradi bodo obiskovalcem omogočili vse na razstavi razstavljene izdelke kupiti neposredno od razstavljalcev. Poleg tega je dal Duce navodila, naj urad milanske razstave razširi svoj delokrog še na pripravljanje razstav domače umetnostne in dekorativne obrti v inozemstvu.

Insertraj v „Slov. Narodu"

MODROCE, otomane, kauče, fotelje itd. vam napravim novo ali staro popravim najceneje — po želji grem tudi na dom. — Tapetnik J. Habjan, Ljubljana Igriška ul. št. 10. 57 T

ODEJE od vate in puha — nove in stare — vam zašije. — Ljubljana, Marijin trg 2/II. 1950

MREŽE za postelje dobite najceneje — rabljene sprejemamo v popravilo — Komenskega ulica št. 34. 2032

FANTALOVE MUKE revmatizma in drugih revmatičnih obolenj preženete z rednim uživanjem »Ambroževe medice«, ki jo dobite le v — Medarni, Ljubljana — Židovska ulica št. 6. 1992

„Meščanski špital" naša najstarejša dobrodelna ustanova

ima izredno zanimivo zgodovino — Ne bolnica, temveč neke vrste ubožnica

Ljubljana, 17. decembra.

Zgodovine svojega mesta v splošnem ne poznamo posebno dobro, še manj je znana preteklost posameznih ustanov, ki jih zdaj ni več ali ki so se preoblikovale tako, da njihovega prvotnega jedra sploh ne prepoznamo. Zgodovina je pa še nekaj več kakor le učiteljica: budi ljubezen do domačih tal in samozavest potomcev, ki lažje verujejo v prihodnjost, če se zavedajo tradicij in izročil prednikov. Ob tej priliki se hočemo dotakniti zelo zanimive zgodovine najstarejše ljubljanske dobrodelne ustanove, »meščanskega špitala«. Pravimo **najstarejše,** ker še prav za prav živi, čeprav ne v prvotni obliki, pod imenom »meščanska imovina«. Ta ustanova bo čez 4 leta že 600 let stara.

Tri velike preroditve Ljubljane

Eden najboljših poznavalcev ljubljanske zgodovine, zgodovinar Ivan Vrhovec, je natančno proučil tudi preteklost »meščanskega špitala«; napisal je l. 1898. obširno razpravo, ki jo je priobčil Letopis Slovenske matice. Že iz razprave spoznaš velik del ljubljanske zgodovine. Vrhovec pripoveduje sočno in mimogrede nam nasuje zanimivih drobtin, ne da bi se predaleč oddaljil od glavnega predmeta. V uvodu svoje obširne razprave, ko začne opisovati Ljubljano tik po potresu, pravi, da je Ljubljana pred to dobo doživela že dve veliki preroditvi. Prvič je temeljito spremenila svoje lice v začetku 15. stoletja; l. 1416. je namreč vojvoda Ernest Železni ukazal, naj Ljubljano obzidajo, da bi se lažje branila pred Turki. Ljubljana je tedaj dobila obzidje, ki jo je oklepalo ter oviralo njen naravni razvoj do konca 18. stoletja, ko je Jožef II. velel, naj podro že napol sesuto zidovje, ki ni imelo več nobenega pomena. Ljubljana je bila obzidana približno 300 let. Zidanje obzidja je pa zelo dolgo trajalo; delo je bilo končano šele sredi 16. stoletja. Tretja preroditev Ljubljane je bila po potresu, ko je bilo potrdih izredno mnogo starih poslopij, nekatera tudi dovolj trdna, da bi lahko še kljubovala »zobu časa«. Tedaj so tudi podrli poslopje »meščanskega špitala« in na istem kraju so sezidali »kresijo«. Novo poslopje Vrhovec imenuje »novi meščanski špital«.

Ni bilo škode...

Vrhovec ne žaluje za starimi poslopji, ki jih je potres razmajal ali podrl. Pravi: »Jedna takih starih zgradeb, o kateri se je človek po pravici čudil, da je sploh streho nosila, je bil tudi »meščanski špital« v špitalski ulici. — Na razvalinah starega »meščanskega špitala« so začeli zidati lepo poslopje in napis je oznanjal: »Zgradba poslopja zaklada meščanske imovine«. Vrhovec se norčuje iz »prekrasne slovenščine« konca prejšnjega stoletja, in pravi, da živ krst ne more razbrati iz napisa, za kaj prav za prav gre. Že tedaj ljudje niso razlikovali med špitalom« in bolnišnico. Meščanski špital pa ni bil nikdar bolnišnica; njegovo ime izvira iz latinskega hospitala. To je bil torej »hospic« ali zavetišče. Tudi mestno zavetišče, ki zdaj nastaja na Bokalcah, bo podobne vrste »špital«. Vendar »meščanski špital« tudi ni bil hiralnica v ožjem pomenu besede. Najbolj bi najbrž še ustrezalo ime ubožnica. Vrhovec pravi, da je bil »le zavod, v katerega so sprejemali stare betežne in brez svoje krivde obubožane ljubljanske meščane«. Po slovensko bi ga lahko imenovali tudi sirotišnica (Vrhovec pravi »sirotiščnica« ali »sirotišče«, ker so vanj sprejemali tuli otroke, sirote brez staršev, navadno najdenčke, odnosno je zavod vsaj za nje skrbel,

Ustanovila ga je baje ogrska kraljica

Vrhovec trdi, da je »meščanski špital« ustanovila ogrska kraljica Elizabeta, hči poljskega kralja Vladislava I. in žena ogrskega kralja Karola Roberta (ki je bil po rodu Italijan, iz neapeljskega kraljevskega rodu). Elizabeta si je prizadevala, da bi njen sin Andrej obdržal kraljevsko krono in v ta namen je tudi potovala l. 1345 z Ogrskega skozi Ljubljano v Italijo — z velikim spremstvom ogrskih in italijanskih plemenitašev. Vrhovec domneva, da je Elizabeto dohitela žalostna vest o smrti njenega sina, ki so ga umorili Neapeljci ter da jo je to nagnilo, da je napravila veliko dobro delo. Ustanovila je »meščanski špital«, ki je dobil tudi cerkvico sv. Elizabete, eno najstarejših ljubljanskih cerkva. Drugi zgodovinarji mislijo, da je ustanovitev meščanskega špitala po kraljici Elizabeti le legenda. Resnica je, da se ni ohranilo ustanovno pismo, tako da je zgodovina ustanovitve vsekakor nejasna. Ohranjena je pa listina o ustanovitvi ljubljanske škofije: l. 1462. V tej listini je omenjena tudi cerkvica meščanskega špitala. Ni dokazano, kdaj je bil meščanski špital v resnici ustanovljen, vsekakor je pa deloval že v 14. stoletju.

Prvo poslopje pogorelo l. 1386

Ugotovljeno je, da je prvo poslopje meščanskega špitala, precej skromno, pogorelo s cerkvico vred l. 1386. Takoj so sezidali drugo poslopje in cerkev. Prva cerkvica je bila lesena. Ustanova se je lepo razvijala in bogatila, kar je razvidno iz ohranjenih darilnih pisem in iz urbarjev. Zapuščali so ji kmetije, zemljišča in hiše številni plemenitaši, meščani in bratovščine. Prvo darilno pismo datira iz l. 1465.; plemič Lainitz je daroval meščanskemu špitalu desetino 14 kmetij v Dragomlju. Drugo pismo je iz l. 1507., ko je Blaž Lazarin, deželni davkar za Istro in Kras daroval ustanovi 5 kmetij. Slede še številna darilna pisma in l. 1707. je imel meščanski špital že 165 kmetij v 42 vaseh. Celih kmetij ali gruntov je bilo 55, polgruntarjev 69 in 20 četrtgruntarjev. V tisti dobi je bilo na Kranjskem okrog 27.000 kmetij. Meščanski špital je bilo treba tedaj šteti med najbogatejše posestnike, saj so bile celo mnoge graščine revnejše. Dohodki ustanove so se stekali tudi iz kapitala in od hiš, ki jih je meščanski špital imel v predmestju.

Kdo vse je bil deležen pomoči

Meščanski špital je predvsem nudil zavetišče revnim meščanom v svojem poslopju, odnosno poslopjih (poslopja so pogosto prezidavali in prizidavali). Tola zavod je podpiral tudi reveže, ki niso bivali v »špitalu« in ki jim je delil redno podporo. V »špital« niso sprejemali vsaj še v 17. stoletju žensk, zato so jih pa podpirali z denarjem. Med posebnimi »gojenci« zavoda so bili gostje ječe na Tranči... Jetnike je moral vzdrževati magistrat, a zdi se, da mu je za ta namen vedno primanjkovalo kredita. Zato ni bila posebna nesreča, če jo je jetnik popihal. Stražarji ali ječarji sicer niso bili pohvaljeni, če jim je jetnik ušel, grajali pa jih tudi niso. Magistrat se je tako na najlažji način iznebil stroškov za vzdrževanje jetnika. Posebno veliki stroški so bili zlasti, če je bilo treba jetnika poslati na oni svet, kar se je večkrat zgodilo. Stroški za rablja so bili sorazmerno visoki, kajti »Nachrichter«, kakor so imenovali rablja, je bil velik gospod, a magistratu se je zdelo celo preveč, da je moral hraniti jetnike s suhim kruhom. V tistih časih niso igrali nobenih ceremonij z nesrečniki, ki so zašli v ječo. Običaj je že bil, da so jih hranili le s kruhom in vodo. Vendar jim je bilo treba dati vsaj kruha. In kdo jim ga naj da? To vprašanje so rešili z dobrodelnostjo meščanskega špitala; zavod je hranil jetnike na Tranči... Končno je meščanski špital še skrbel za najdenčke, ki jih je pa navadno dajal v rejo na deželo h kmetom.

Življenje v zavodu

Natančno ne vemo, kako je bilo urejeno življenje v zavodu. Posebno veselo ni bilo, kar lahko sklepamo iz nekaterih polatkov, ko so gospodarili upravitelji, ki niso imeli preveč tanke vesti. Tako je včasih bil sprejet v zavod tudi na pameti prikrajšan revež in o nekem blaznem nesrečniku vemo, da mu niso dali niti obleke. Vrhovec, ki je natančno preiskal vire, pripoveduje, da so včasih »rogovileže« in »nezadovoljneže« odslovili iz zavoda — to se pravi, da so jih kratkomalo postavili na cesto. V. pravi, da ni čuda, če ta ali oni ni bil zadovoljen v zavodu, če je kdaj prej živel v mnogo boljših razmerah, a v »špitalu« niso delali nobene razlike glede na bivšo imenitnost svojih gostov.

Konec »špitala« v prvotni obliki

V začetku 18. stoletja (1727), je bila ustanovljena posebna komisija za reveže »(ubožna komisija«). Sestavljali so jo najimenitnejši gospodje, kakor n. pr. dandanes odbore pomžne akcije, in je štela 9 članov. Predsednik je bil deželni glavar. Člana sta bila tudi vicedom in škof. Ubožna komisija je l. 1736. prevzela vizitacijo obeh ljubljanskih špitalov, meščanskega in cesarskega. Ustanovljen je bil namreč tudi »cesarski« špital, ki ga je vzdrževala vlada. L. 1787. je izšel vladni ukaz, da je treba združiti vse sklade ter sploh vse premoženje, ki služi v dobrodelne namene v »glavni ubožni sklad«. Po tej odločbi so morali dobrodelni zavodi prenehati delovati in reveži, ki so živeli v »špitalih« v mnogih krajih — pri nas so bili špitali tudi v Kranju, Metliki, Iovem mestu, Špitaliču, ki je dobil celo ime po svojem špitalu in v Škofji Loki, kjer se je zavod ohranil v svoji prvotni obliki celo doslej — in naj bi prejemali denarno podporo, vzdrževalnino ali tako zvane Handportionen. Ista usoda je doletela tudi ljubljanski meščanski špital in ukazano je bilo, da se reveži morajo izseliti do 1. avgusta 1787. Zelo so se pritoževali, češ da ne bodo mogli živeti z vzdrževalnino 6 do 7 krajcarjev na dan. Ko pa »špitala« ni bilo več v prvotnem pomenu besede, je ostalo še poslopje in nastalo je vprašanje, kaj naj počno z njim. Rečeno je bilo, da bo v Gradcu ustanovljena velika hiralnica za reveže iz treh dežel: Štajerske, Kranjske in Koroške, a kaj naj store z reveži dotlej? Ostali so brez streh, zato so se sčasom zopet začeli vračati v »špitale«, kjer so se pa hranili sami s svojimi skromnimi »dnevnimi porcijami«, kakor so vedeli in znali. V ljubljanskem špitalu so ustanovili potem hiralnico v pravem pomenu besede, dalje porodnišnico in najdenišnico. Vsi ti zavodi so bili preseljeni l. 1811. v bolnišnico na Dunajski cesti. — Toda vsega vam ne moremo povedati v eni sapi; nekaj zanimivosti o meščanskem špitalu še prihodnjič.

Zastaranje pravice do pregona

Po treh mesecih ni mogoče tožiti za dejanje, ki se preganja na predlog oškodovanca — Fantovski pretep, ki ga ni bilo mogoče pojasniti

Ljubljana, 17. decembra.

Kazen kot povračilno sredstvo doseže poln učinek le tedaj, če sledi kaznivemu dejanju neposredno. Čas celi vse rane in je v človeškem življenju mogočen činitelj, ki zabriše tudi občutek krivice in škode, ali pa ga vsaj toliko omili, da v spremenjenih razmerah postanemo indiferentni. To je upošteval tudi zakonodajalec, ki je v kazenskem zakoniku določil tako imenovano zastaralno dobo, po kateri bodisi prenehna pravica do pregona ali pa tudi pravica do izvršitve že prisojene kazni.

V petek je prizivni senat, ki mu je predsedoval s. o. s. Kralj, pretresal priziv proti sodbi, s katero je bila obtoženka na prvi stopnji obsojena po § 314, torej zaradi navadne tatvine. V razpravi se je izkazalo, da je pravilna ocena kaznivega dejanja veliko milejša in da je šlo prav za prav za dejanje po § 320. Storilka je ukradla blago, katerega vrednost ni dosegla 100 din, in je bil nagib za tatvino skrb za otroke in rodbino. Že s to ugotovitvijo bi bila kazen milejša, ker sme sodišče storilca v takih posebno lahkih primerih tudi oprostiti.

Tej ugotovitvi pa se je pridružila še druga. Zakon pravi, da se tako dejanje preganja samo na oškodovancev predlog. V smislu § 85, 2. odst. mora podati oškodovanec predlog za pregon v treh mesecih od dne, ko je zvedel za kaznivo dejanje in storilca. Po preteku treh mesecev je njegova pravica ugasnila in sodišče mora, če vseeno pride do postopanja, obtoženca, ko zastaranje ugotovi, oprostiti. Zasebna udeleženka in oškodovanka je v resnici podala predlog za postopek proti obtoženki po preteku treh mesecev, ko je zvedela za dejanje in tatvino. Iz tega razloga kakor tudi zaradi posebno neznatnega primera je bila obtoženka oproščena. Bila pa je obsojena zaradi nekega poskusa tatvine na 7 dni zapora pogojno na 1 leto, torej z najnižjo kaznijo.

Dve skupini prič: katera je govorila resnico?

Na klop pred sodno mizo so se vsedli trije mladi vaški fantje: Lojze, Tone in Bernard. V avgustu je v neki gostilni nastal med njimi in Albinom ter Marjanom, ki sta prvima dvema celo bratranca, pretep. Tekla je kri, vendar brez hujših posledic. Po obračunu na terenu se je začelo medsebojno tožarjenje, ki je šlo skozi dve instanci in v dveh ločenih razpravah. Odgovornost Albina in Marjana je bila rešena že v nejavni seji prizivnega senata, priziv Lojzeta, Toneta in Bernarda proti obsodbi na prvi stopnji pa je senat obravnaval v petek. Vsi so bili od okrajnega sodnika obsojeni na 45 lir pogojno za dobo dveh let, zaradi žaljenja časti: Lojze, ker je suril Albina, Tone, ker ga je podrl, in Bernard, ker jim je zabrusil prostaško psovko.

Sodišče je v petek, da bi razčistilo predvsem vprašanje, kdo je začel pretep in ali je Bernard v resnici izrekel inkriminirane besede, zaslišalo ponovno celo vrsto prič, skoro samih 17 do 22letnih fantov. Toda čeprav se je predsednik senata še toliko trudil, zadeve vendarle ni mogel dognati. Skupina prič, ki je Albinu in Marjanu prijateljsko razpoložena, je trdila, da je pretep začel obtoženec Lojze. Napadel da je Albina, nakar da je prišel zraven še Tone, ki da ga je podrl na tla. Tri priče so vedele tudi povedati, da je Bernard v resnici izustil psovko. Vse trdijo seveda, da so bile navzoče. 100% drugače je zatrjevala druga skupina. 17letni Jože izpoveduje odločno, da je pretep začel Albin, ki je skočil v Lojzeta. Trdi, da nobena izmed prej zaslišanih prič ni bila prisotna in ni začetka videla. Tudi glede Bernardove psovke zatrjujejo druge priče, da je niso slišale, dasi bi jo morale, če bi bila v resnici izrečena.

Tako je senat bil na mrtvi točki glede dejanske resnice. Toda zakon tudi za take primere predvideva rešitev. V dvomu mora sodišče obtoženca oprostiti. Glede na nasprotujoče si izjave prič in glede na dejstvo, da sta Lojze in Tone odnesla iz pretepa nerodnejše posledice, je sodišče v dvomu, komu naj verjame, Lojzeta in Toneta oprostilo. Obsojen pa je bil Bernard, ker so tri priče izpovedale zanj neugodno, pri obeh, ki sta ga razbremenjevali, pa ni bila povsem izključena možnost, da izrečeno psovko nista preslišali.

Življenje na luni izključeno

Proti možnosti življenja na luni govori že temperatura na nji

Še vedno se slišijo teorije o možnosti organičnega življenja na luni. Proti temu pa govori že temperatura na površini našega najbližjega soseda v vsemirju. Zvezdoslovca Pettit in Nicolson sta več let proučevala možnost življenja na luni in njima se moramo zahvaliti za sliko o toplotni razdelitvi na lunini površini, iz katere se nam pokažejo največja nasprotja. Najvišja temperatura je na tistem kraju lune, kjer padajo solnčni žarki na njo vsaj v teoriji navpično. Že sedem dni je sijalo solnce na to točko in temperatura je bila praktično tako visoka kakor če bi solnce stalno sijalo na to točko. Znašala je 101°. Čim poševneje pa padajo solnčni žarki na lunino površino, tem bolj pada temperatura in na senčni strani lune doseže zelo nizko stopnjo.

Temperaturo na lunini površini lahko izmeri ob luninem mrpu, ko senca naše zemlje zakrije del lune odnosno prestreže solnčne žarke tako, da ne morejo doseči lune. Temperatura na lunini površini je znašala na dotični točki pred začetkom mrka m 39°. Od trenutka, ko začne senca naše zemlje zakrivati luno, pada temperatura skoraj točno v razmerju s pojemajočimi solnčnimi žarki in doseže pred začetkom popolnega mrka —73°. Med dve ure trajajočim popolnim mrkom pade temperatura na luni še za 24°. Po popolnem mrku se pa dvigne prav tako hitro in doseže prvotno višino, kmalu potem, ko solnčni žarki zopet obsevajo luno.

Ta merjenja potrjujejo domnevo o geološkem ustroju lunine površine. Če bi bila lunina površina iz kompaktnega skalovja, bi temperatura na lunini površini ne mogla v tako kratkem času tako občutno pasti. Tako občuten padec temperature, bi preprečile toplotne množine nižjih plasti. Samo rahlo nakupičen votlič (Bimstein) ali vulkanski pepel lahko učinkuje tako izolirajoče proti prenosu toplote iz spodnjih plasti. Samo vodi in ozračju se moralo zahvaliti, da ne vladajo tudi na naši zemlji take razmere, kakor na luni, kjer je vsako življenje izključeno.

Če ni pri rokah tehtnice

Če nimamo pri rokah tehtnice, si lahko pomagamo tudi drugače. En liter v kuhinji potrebne tekočine tehta večinoma 1 kg ali 1000 gramov.

1/4 litra napolni srednje veliko posodo za kompot ali čašo.

⅛ litra napolni 8 žlic.

1/16 litra tekočine napolni 4 žlice.

1 posneta žlica sladkorja tehta 15 g.
1 posneta žlica zdroba tehta 10 g.
1 posneta žlica pšena tehta 15 g.
1 posneta žlica soli tehta 15 g.
1 posneta žlica moke tehta 10 g.
1 posneta žlica ovsenih kosmičev tehta 5 gramov.
1 posneta žlica krepilne moke tehta 10 g.
1 posneta žlica masti tehta 20 g.
1 čajna žlica pecilnega praška tehta 3 g.
1 čajna žlica masti tehta 5 gramov.
1 kepica masla v velikosti oreha tehta 10 gramov.

Pearl Harbour

Vojna med Japonsko in USA je obrnila pozornost svetovne javnosti na vojno pristanišče Honolula Pearl Harbour. Ime tega pristanišča bo gotovo za vse čase združeno z zgodovino vojne med tema dvema pomorskima velesilama. Ne glede na prve velike uspehe japonskega orožja se bo ohranil spomin na nedavne dogodke tudi zato, ker je zastopnik države Michigan v ameriškem kongresu zahteval, naj se zagovarja zaradi te katastrofe pred vojnim sodiščem pet višjih častnikov, v prvi vrsti poveljnik ameriške mornarice v Tihem oceanu Kimmel.

Pearl Harbour, ki pomeni v našem jeziku »Biserno pristanišče«, leži 11 km vzhodno od Honolula in ima poleg običajnih vojaških naprav kabelsko in veliko radijsko postajo. Zaradi strateškega pomena pristanišča je posvečala Amerika zadnja leta izgradnji pristaniških naprav vedno večjo pozornost. Na južni obali otoka Oahu ležeči Pearl Harbour velja za glavno oporišče ameriške mornarice v Tihem oceanu. Vojno pristanišče tvori z glavnim mestom otoške skupine Honolulu eno celoto. Odkar so prišli Havajski otoki leta 1898. v ameriške roke, se je razvilo to mesto iz siromašne naselbine domačinov v moderno ameriško velemesto z nebotičniki in vsemi velemestnimi napravami. Pearl Harbour šteje 142.000 prebivalcev in od teh je 80 odstotkov Američanov. Tudi to je dokaz, da se v tem mestu denar lahko zasluži.

Gospodarski procvit mesta je zagotovljen z močno železno in strojno industrijo kakor tudi po trgovini s sladkorjem, ananasom, melasom, rižem, kavo, kožami in volno. Pearl Harbour ima univerzo, centralni zavod za proučevanje Pacifiške oblasti ter seizmološki in magnetski observatorij.

Gejše morajo študirati na univerzi

Japonski izraz »gejša« pomeni glasbeno nadarjeno deklico. V Tokiu imajo pa pravo vseučilišče za gejše, na katerem študira zdaj okrog 300 študentk, ki bodo smele polagati izpite šele po več let trajajočih študijah. Zdaj so še pripravnice in preden se bodo smele nazivati gejše, bodo morale dokazati temeljito znanje v naslednjih predmetih: kitajski lepopis, japonska zgodovina, odrski ples, družabni ples, evropska glasba, karikaturno risanje, japonsko slikarstvo, literarna zgodovina, japonsko petje, japonska instrumentalna glasba, umetnost konverzacije, čajne ceremonije in končno vsaj enega evropskega jezika ter pravil vzornega lepega vedenja. Vidimo torej, da ni tako lahko doseči naslov gejša, in da to ime še daleč nima tistega pomena, ki mu ga pripisujejo mnogi ljudje v Evropi, ker ne poznajo japonskih razmer.

Naključje deli premoženje

V zaledju Birme žive nekatera plemena, ki imajo zelo pametno urejen način razdelitve premoženja ob ločitvah zakonov. Zakonca, ki se hočeta ločiti, zaklenejo skupaj v njuno kolibo in pred vsakega postaivjo gorečo svečo. Poprej pa točno izmerijo obe sveči, da sta enako dolgi. Zakonca si sedita nasproti in čakata, katera sveča bo poprej dogorela. Čim ena sveča ugasne, vstane zakonec, pred katerim je gorela in zapusti kolibo. Seboj sme vzeti samo to, kar ima na sebi. Drugi zakonec, ki mu je bila usoda bolj naklonjena, da je njegova sveča dalje časa gorela, pa dobi kolibo in vse drugo premoženje. Menda je to edini primer, ko usoda sama ali bolje rečeno naključje, deli premoženje med ljudmi.

Nova žična železnica

To nedeljo bo v Francoskih Alpah svečano otvorjena nova žična železnica. Pričenja se pri vasi Chantemerle, oddaljeni nekaj kilometrov od Briansona in vodi 2483 m visoko. To je ena najvišjih žičnih železnic v Evropi. Zgrajena je bila pod pokroviteljstvom maršala Petaina. Za primerjavo naj omenimo, da vodi žična železnica na Zugspitze 2650 m visoko.

PROKLETSTVO DEMANTA

102

Roman.

— Ah, vi tega ne veste? No, dobro, pa preštejmo! Če naj verjamem novinam, je tu dvesto tisoč funtov. Poglejmo! Poskrbeli ste, da so bankovci lepo povezani v svežnje. To je pameten ukrep, Stone. Vidi se, da znate ravnati z denarjem. Če se ne motim, ste bili pomočnik blagajnika Angleške banke. Velika sreča je, da ta banka nima še več takih uradnikov, kakršen ste vi, ker bi sicer kmalu propadla. Moram vam pa povedati, da ste imeli nekam težko roko. Kaj se niste mogli zadovoljiti z dvajsetimi tisočaki? Menda ste mislili, da je bolje ukrasti več, kakor manj, če človek že krade. Toda računali ste slabo. Plen je bil pač prevelik in zato so tatvino takoj opazili. Res je, da bi sedeli enako za dvajset tisoč, kakor boste za dvesto... Najmanj pet let prisilnega dela... morda pa še več, ker bi vam ne priznali olajševalnih okolnosti. Ah, samotna celica in jetniški mlin! Morska bolezen ni nič v primeri s tem. Vi boste morda prenesli strašno trpljenje v Readingu, toda vaša pomočnica... Kakšna bo njena usoda! Uboga žena!

Po teh z vsem preudarkom izgovorjenih besedah sem se sočutno ozrl na Stoneevo družico, ki je stala sredi spalnice in se menda sploh ni zavedala, kaj se godi.

Vendar je pa slišala moje besede in mraz jo je spreletel po vsem telesu. Zamolklo je kriknila in se znova vrgla k mojim nogam, rekoč:

— Milost... gospod... milost! Če naju aretirate, sva izgubljena! To bi pomenilo smrt za oba.

Skrušeni Stone pa sploh ni več mogel govoriti. Njegov pogled je bil pogled blazneža.

— Usmilite se naju! — je prosila ona in objemala moja kolena. — Grešnika sva in odkrito hočem priznati, kaj sva zagrešila. Vem, da morate storiti svojo dolžnost, ker ste poštenjak, toda prosim vas... dajte se omehčati... Saj imate srce na pravem mestu, kajne? Saj ne morem verjeti, da bi hoteli povzročiti smrt dveh ubogih ljudi, ki sta se dala premotiti izkušnjavi. Bila sva tako nesrečna... Moj mož je garal do izčrpanosti, da je zaslužil vsaj toliko, da sva mogla za silo živeti. Čeprav sem sama opravljala vsa gospodinjska gela, čeprav sem varčevala do skrajnosti, se z moževim zaslužkom nisva mogla preživljati. Morda tega ne boste verjeli, a vendar je res. Ni dolgo tega, ko sem zbolela, pa niti zdravil nisem mola kupiti. Richard je trpel, ker je dober mož. Nekega dne je pa izgubil glavo... In tako se je to zgodilo... Oh, to je grozno! Rotim vas, gospod Dickson, v imenu prijateljstva vas rotim, ki sva ga čutila do vas, usmilite se naju! Za navadnega mornarja sva vas smatrala, a vendar sva vam bila prijatelja. Vzemite ta prokleti denar! Vrnite ga Angleški banki! Samo ne aretirajte naju nikar! To bi bila moja smrt... in Richardova tudi!

Bil sem ginjen. Čutil sem, kako mi solze zalivajo oči. Sramoval sem se svojega postopka, svoje trdosrčnosti do teh dveh nesrečnežev, ki sem ju bil tako podlo prevaril. To, kar sem bil storil, je bilo strahopetno, podlo. Malo je manjkalo, da nisem vsega priznal tema nesrečnežema, toda moj praktični smisel, ki me ne zapusti niti v najkritičnejših trenutkih, je zaglušil glas plemenitosti, ki sem ga že hotel poslušati. Tudi jaz sem trpel in vedel sem, da bom še trpel, če bi ne izkoristil prilike za obogatitev, ki se mi je bila končno ponudila.

Dvignil sem ženo, klečečo še vedno pred menoj, rekoč:

— Verjemite mi, gospa, da trpim prav tako, kakor vi. Odkar opravljam detektivske posle, še nisem bil tako zbegan, kakor zdaj... Tudi jaz sem zelo navezan na vas in dolgo sem okleval, preden sem sklenil storiti to, kar smatram za svojo dolžnost. Smilite se mi, da, od vsega srca se mi smilite, toda čeprav bom moral morda drago plačati ta glas plemenitosti v svojem srcu,, hočem...

Stone je stopil k meni. Njegova žena mi je poljubila roko, rekoč:

— Ah, saj sem vedela, da ste dobri... vedela sem, da imate srce na pravem mestu, gospod Dickson.

— Hočem ... hočem vaju rešiti, — sem nadaljeval s tihim glasom, kakor človek, ki mu gre priznanje zelo težko iz ust.

— Oh, hvala... hvala! — je vzkliknil Stone. — Hvaležen vam moram biti za več, nego za svoje življenje... in evo vam denarja! Dam vam polovico vsega, kar imam... da, polovico... To ni mnogo, da se vam oddolžim za tako veliko uslugo.

Delal sem se užaljenega.

— Niste me razumeli, — sem dejal. — A vaša ponudba me je globoko ranila. Mislil sem, da ste boljšega mnenja o meni.

— Oprostite, — se je oglasila ona, — moj mož je mislil...

— Da spadam med tiste ljudi, ki se dajo kupiti. Toda temeljito se je zmotil. V tem trenutku je sicer izpregovorilo v meni sočutje toda to ne sme iti na račun moje značajnosti. Nikoli bi ne dovolil, da bi bila z nečastnim dejanjem omadeževana moja poštenost in moj ugled. Moja služba me spravi včasih v zelo kočljiv položaj in večkrat moram napeti vso svojo voljo da morem opravljati svoje delo. S poklicnimi zločinci ne poznam nobenega usmiljenja, pač pa znam prizanašati nesrečnežem, ki so se dali zapeljati v zločin po slučajni izkušnjavi.

Zakonca Stone sta me prestrašeno pogledala.

— Iskrena vam hvala, — je dejal Stone in se priklonil.

Mož ni vedel, kam merim, toda upanje je znova oživelo v njegovem srcu.

— Da, gospod Dickson, od vsega srca se vam zahvaljujeva, — je pritrdila žena ihte.

Delal sem še vedno resen obraz, kakor se spodobi policistu, ki mora izpolniti mučno poslanstvo.

Urejuje: Josip Supančič — Za Narodno tiskarno: Fran Jeran — Za inseratni del lista: Oton Christof — Vsi v Ljubljani